

עומק הדף

דף כב

תיכּן

- א. למה נאמן אדם לחזור משוּיָא אנפשיה ע"י אמתלא
- ב. אם אמתלא מהני לגבי עד אחד או רק לגבי שוּיָא אנפשָא
- ג. בדין ספיקָא דאורייתָא לחומרא לדעת הרמב"ם
- ד. אם טענת ברי מכריע כנגד חזקה דמעיקרא

(א) למה נאמן אדם לחזור משוּיָא אנפשיה ע"י אמתלא

- א. הגמ' מביאה מברייתָא, דאשה שאמרה 'אשת איש אני' ואח"כ חזרה ואמרה 'פנויה אני' נאמנת, ומקשה הגמ', והא כבר שוּיָא אנפשה חתיכה דאיסורא, ומתרצת, דנתנה אמתלא לדבריה, [פירש"י (נדפס לקמן כב): משל וטעם למה אמרה תחילה מקודשת אני]. ומבואר שיש לה נאמנות לומר שדבריה היו מחמת אמתלא, ולא חיישינן שהאמתלא אינה אמת.
- ב. ויש לעיין, אמאי נאמנת בכך, דהא אין אדם נאמן להעיד על עצמו, ורק לאסור דבר על עצמו הוא נאמן, משום שוּיָא אנפשיה חתיכה דאיסורא, אבל לא להעיד לטובתו. [ועי' בקובץ שיעורים (ב"ב אות תט) שביאר בזה למה אינו יכול לחזור משוּיָא אנפשָא בלא אמתלא, ואמנם אכתי צ"ב כנ"ל, למה נאמן לומר אמתלא].
- ג. בקונטרס הביאורים (סי' סא אות א) ביאר, דאמתלא נאמן מדין פה שאסר, שסתם פה שאסר מהני אם דבריו האחרונים אינם סותרים דבריו הראשונים, כגון אשה שאמרה אשת איש אני אבל גרושה אני, אבל כשדבריו האחרונים סותרים דבריו הראשונים, כגון אשה שאמרה אשת איש אני וחוזרת ואומרת פנויה אני, בזה בעינן אמתלא כדי להאמין דבריו האחרונים, אבל עיקר הנאמנות היא מדין פה שאסר.
- ד. והביא ראיה לדבריו מדברי המגיד משנה (הל' גירושין פ"ב ה"א), שכתב להוכיח כדעת האומרים דפה שאסר נאמן גם לאחר כדי דיבור, [עי' בזה בתוס' בסוגיין (ד"ה מנין)], מדמצינו דאמתלא נאמן גם לאחר כ"ד, ובשו"ת מהריב"ל (ח"א סוף כלל ג) השיג עליו, היאך מוכח מהא דאמתלא מהני לאחר כ"ד דגם פה שאסר מהני לאחר כ"ד. וכתב הקונטרס הביאורים, שלפי דבריו דברי המ"מ אתי שפיר, דגם אמתלא מהני מדין פה שאסר.
- ה. אולם בקובץ שיעורים (אות נא) ביאר הנאמנות דאתלא באופן אחר, משום טענת ברי. וכ"כ ר' אלחנן בקובץ הערות (סי' עח אות ד) ביתר ביאור, שנאמן בטענת ברי לומר שלא מתכוין בדבריו הראשונים לאסור דבר על עצמו כלל. [ואמנם מבואר ברמ"א (יו"ד סי' קפה סעי' ג) ובש"ך (שם ס"ק ד) דא"צ לפרש האמתלא בהדיא, אלא די בכך שמוכח מתוך מעשיו שברור אצלו שאינו אסור, עיי"ש היטב].

(ב) אם אמתלא מהני לגבי עד אחד או רק לגבי שוּיָא אנפשָא

- א. הגמ' מביאה דשמואל שאל מרב, אשה שאמרה 'טמאה אני' [כלומר שאסורה לבעלה משום נדה], וחזרה ואמרה 'טהורה אני', מה הדין, והשיב רב, דאף בכה"ג אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת.
- ב. הרשב"א (ד"ה הא) העיר, דמשמעות הגמ' היא, דגם שמואל ידע דאמתלא מועילה גבי אשה שאמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני, וכדמבואר בגמ' לעיל, ורק בציוור זה, באשה שאמרה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני, מסתפק שמואל אם אמתלא מועילה. והקשה, מאי שנא זה מזה, ומהו יסוד ספיקת שמואל.
- ג. ותירץ, דמסברא י"ל, דרק באשה שאמרה אשת איש אני סמכינן על אמתלא, דבזה מובן שהוצרכה לומר אשת איש אני כדי לשמור עצמה מאנשים שאינם מהוגנים, אבל באשה שאמרה טמאה אני, מתחילה היתה יכולה לומר שהיא טהורה אלא שאין לה כח לתשמיש וכדומה, וחידש רב דאעפ"כ אמתלא מהני. [ועי' בר"ן ובריטב"א ובתוס' הרא"ש, שכתבו תירוץ אחר לקושיית הרשב"א, די"ל דגבי אשה שאמרה טהורה אני לא הקילו לסמוך על אמתלא משום שבידה לטבול ולטהר עצמה].
- ד. השב שמעתתא (ש"ו פ"ח) והחוות דעת (יו"ד סי' קפה ס"ק ה) כתבו מהלך חדש לבאר ספיקת שמואל, דמספקא ליה אם אמתלא מהני רק לגבי שוּיָא אנפשיה, או גם לגבי עד אחד, שהרי אשה שאומרת טמאה אני נאמנת מדין עד אחד נאמן באיסורין, וי"ל דבזה לא מהני אמתלא, משום דעד אחד אינו יכול לחזור מעדותו משום הדין של כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד. וחידש רב, דגם עד אחד יכול לחזור מדבריו.
- ה. אך החוות דעת העיר, שלפי מסקנתו של רב מדוע בעינן אמתלא כלל, דאם הדין דכיון שהגיד וכו' לא שייך בעד אחד, א"כ גם בלא אמתלא יכול לחזור. ותירץ, דבאמת מדין עד אחד לא בעינן אמתלא, והא דהצריך רב אמתלא, היינו מדין שוּיָא אנפשיה, דהא בסוגיין נאמנת האשה משום שתי כחות: א. עד אחד, ב. שוּיָא אנפשה. [אך בספר עטרת שמואל (ד"ה בעא) דייק מדברי השב שמעתתא (שם) דס"ל דגם מדין עד אחד צריך אמתלא, ודלא כדעת החוות דעת, עיי"ש שביאר שיטת השמעתתא].

ג) בדין ספיקא דאורייתא לחומרא לדעת הרמב"ם

- א. הגמ' מביאה מחלוקת בין ת"ק ור' מנחם בר יוסי, לגבי ב' עדים שמעידים באיש שהוא מת ואשתו מותרת, וב' עדים מכחישים אותם ומעידים שלא מת, דת"ק סובר דלא תנשא אך אם נשאת לא תצא, ור' מנחם בר יוסי סובר דתצא. ומקשה הגמ' על שיטת הת"ק, אמאי לא תצא, הא תרי ותרי ניהו ונמצא שהיא ספק אשת איש, ומתרת, באומרת ברי לי.
- ב. ברש"י (ד"ה באומרת) פירש הא דאומרת ברי לי, דהיינו 'אין לבי נוקפי, שברי לי אילו היה קיים היה בא'. והקשה הריטב"א (ד"ה באומרת), דאין להתירה משום כך ש'אין לבה נוקפה', דהא עדיין ספק אשת איש היא. [ולכך פירש, דאירי שהיא טוענת ברי ממש, דהיינו שיודעת שבעלה מת, אך כתב, דרש"י לא רצה לפרש כן, משום דא"כ קשה, אמאי מותרת רק לאחד מעדיה כדמבואר בגמ', הא אשה שאומרת מת בעלי מותרת לכל העולם].
- ג. גהגרי"ז (חי' על הש"ס, נזיר כג.) ביאר דעת רש"י, עפ"י שיטת הרמב"ם (הל' טו"מ פ"ט הי"ב), דדין ספיקא דאורייתא לחומרא הוא רק מדרבנן, אבל מדאורייתא ספיקא לקולא, ואמנם מבואר ברמב"ם, דגם הוא מודה דבאופן דיש קרבן אשם תלוי, דהיינו באיסור שזדונו כרת, מדאורייתא ספיקא לחומרא. וביאר השב שמעתתא (ש"א פ"א), דכיון דבספק חייבה התורה אשם תלוי, הרי גילתה התורה, דבאיסורים אלו גם ספק אסור.
- ד. ועפ"י חידוש הגרי"ז, דבאיסור שזדונו כרת, כגון אשת איש, מדאורייתא דין הספק מתלי תלי בדין הקרבן, דהיכא דחייבת התורה אשם נכלל בזה גם החידוש דספיקו אסור, אבל היכא דליכא קרבן, הרי לא חידשה התורה דספיקו אסור, וממילא ספיקו מותר מדאורייתא כשאר איסורי תורה. ובזה מובנת דעת רש"י, דכיון דמי שאין לבו נוקפו אינו חייב אשם תלוי כמ"ש רש"י (ד"ה לאחד), לכן אשה שאומרת אין לבי נוקפי מותרת להינשא.
- ה. בקונטרס הביאורים כתב, דלפי"ז מדוייק היטב לשון הגמ' בהקושיא, דיש לאסור האשה משום ד'הבא עליה באשם תלוי קאי', דלכא"ו צ"ע, אמאי לא הקשה הגמ' בפשיטות, דספיקא דאורייתא היא וצריכה להחמיר, אך להנ"ל אתי שפיר, דכיון דהבא עליה באשם תלוי קאי, ממילא גם מדאורייתא צריכה להחמיר. [אך בתוס' (סוף ד"ה באשם) כתב דלא איירי דוקא בחיוב אשם תלוי, ודלא כדברי הגרי"ז בדעת רש"י].

ד) אם טענת ברי מכריע כנגד חזקה דמעיקרא

- א. הגמ' מקשה על שיטת הת"ק דס"ל דבתרי ותרי שאם נשאת לא תצא, אמאי מותרת הא ספק אשת איש היא, ומתרת, שנשאת לאחד מעדיה ואומרת ברי לי שבעלי מת.
- ב. מקשים הראשונים, אמאי סמכי' על טענתה, הא אין זה רק ספק איסור בעלמא, דסמכי' על טענת ברי, אלא הוא ודאי איסור, דהא יש לאוקמוה אחזתה, שהיא בחזקת אשת איש.
- ג. בתוס' (ד"ה הבא) תירץ, דאיכא חזקה כנגד החזקת אשת איש, דחזקה דאשה דייקא ומנסבא, וחזקה זו מרעה לה לך חזקה דאשת איש. [ועי' בשערי יושר (ש"א פי"ח) דאין כוונתם דחזקה כזו יכולה להכריע במקום תרי ותרי, אלא שהיא מנגדת ועושה ריעותא בחזקת אשת איש, וממילא נשאר כספק השקול].
- ד. הרשב"א (קידושין סו.) תירץ, דכיון דהאשה טוענת ברי לי שאני מותרת, אין מוציאין אותה מבעלה, דטענת ברי מועילה נגד חזקה. וביאר הפנ"י, דלעולם לא אמרה תורה דאזלי' בתר חזקה אלא למי שמסופק בדבר, דבכה"ג התורה עשאה הספק לודאי, אבל במי שאינו מסתפק כלל, לא מועילה חזקה. [וכ"כ המהרש"א (יבמות פח:), דלא אמרי' בתרי ותרי אוקמוה אחזקה אלא במי שמסופק בדבר, אבל לא למי שאומר ברי לי].
- ה. נמצא, שנחלקו התוס' והרשב"א אם סמכי' על טענת ברי כנגד חזקת א"א כדי להתירה לבעלה. ובספר הערות וציונים (לתוס' ד"ה הבא) ביאר, דגם התוס' מודו דבמי שטוען ברי לא נאמר בו דין חזקה, וכסברת הרשב"א, אלא דס"ל להתוס', דזהו רק לגבי האדם עצמו, אבל לא מהני טענת ברי לגבי ב"ד, והרי ב"ד חייבים לאפרושי מאיסורא, ולכן באשה שטוענת ברי, ס"ל לתוס' שאע"פ שלדידה אין איסור, מ"מ ב"ד מוציאים אותה, [אם לא החזקה דדייקא ומנסבא].

סוגיית הדף

דף כב

ביסוד הנאמנות של הפה שאסר הוא הפה שהתיר

גמרא:

מתני' האשה שאמרה אשת איש הייתי
וגרושה אני נאמנת שהפה שאסר הוא
הפה שהתיר ואם יש עדים שהיתה
אשת איש והיא אומרת גרושה אני
אינה נאמנת וכו'

תמצית הסוגיא:

במשנה מובא, שאם לא ידוע באשה מסויימת שהיא אשת איש, והיא אומרת שהיא היתה אשת איש אך נתגרשה, נאמנת, משום ש'הפה שאסר הוא הפה שהתיר'. וכן מובא במשנה עוד ציור של 'פה שאסר' לגבי אשה שאמרה נשבייתי אבל טהורה אני. ובגמ' דנה, מה הוא המקור לנאמנות זו, ומתחילה מביאה הגמ' סמך מקרא, אך מסיק הגמ', 'למה לי קרא סברא היא, הוא אסרה והוא שרי לה'.

וכפשוטו הנאמנות של פה שאסר הוא מטעם מיגו, שהאשה היתה יכולה לשתוק ולא לומר כלום, והיתה מותרת, ולפיכך יש להאמינה גם כשאומרת גרושה אני או טהורה אני. וכך הוא לשונם של התוס' בכמה מקומות בפירקין, דפה שאסר הוא מיגו. אולם האחרונים כתבו להוכיח מדברי כמה ראשונים שהם סוברים ש'פה שאסר' אינו מדין מיגו, אלא היא נאמנות חדשה, שאם מקבלים מקצת דברי האשה, צריכים לקבל הכל, [וכן משמע מלשון רש"י על המשנה לעיל (יח: ד"ה הרי)].

ויש כמה נפק"מ בנידון זה, אם פה שאסר מהני מטעם מיגו או משום נאמנות חדשה: א. אם פה שאסר מהני כנגד עדים. ב. אם פה שאסר צריך להיות תוך כדי דיבור מדיבורו הראשון. ג. אם באו עדים אח"כ, אם נתבטלה הפה שאסר.

תמצית מראי מקומות

ב' מהלכים ביסוד הנאמנות דפה שאסר הוא

הפה שהתיר

א. תוס' ד"ה מנין

כתבו, והנאמנות של פה שאסר הוא הפה שהתיר היא מדין מיגו.

והקשו, דא"כ לכאו' יוצא שאב שאומר קדשתי את בתי ורק לאחר כדי דיבור מפרש למי קידש אותה, לא יהא נאמן, משום שמיגו צריך להיות תוך כדי דיבור מדיבורו הראשון, וזה תימה. [עיי"ש שכתבו שתי תירוצים לקושיא זו].

ב. תוס' ב"ק עב: ד"ה אין

הקשו על הא דמבואר במשנה לעיל (יח:), גבי עדי השטר שאמרו כתב ידינו הוא אבל אנוסים היינו, שאם אין כתב ידם יוצא ממקום אחר הם נאמנים, והטעם משום פה שאסר, והקשו, הא הו"ל מיגו כנגד עדים, [דנחשב כאילו השטר מעיד על עצמו שאין העדים אנוסים].

ותירצו, 'האי לאו מיגו הוא, שאין השטר מתקיים אלא על פיהם והפה שאסר הוא הפה שהתיר'.

נמצא שנחלקו התוס' בסוגיין עם התוס' בב"ק, אם הנאמנות של פה שאסר היא משום מיגו, או שהיא נאמנות חדשה.

ונפק"מ בזה, לגבי פה שאסר כנגד עדים, דתוס' בב"ק נקטו דמהני כיון שאינו מיגו, אבל לדעת התוס' בסוגיין לכאו' לא מהני, כיון שהוא מיגו.

ג. חי' רבי שמואל ב"ב סי' כא אות ד

הביא הצד דפה שאסר אינו מטעם מיגו אלא היא נאמנות חדשה, וביאר הסברא, דאם אנו מקבלים מקצת דבריו, בעל כרחינו אנו צריכים לקבל הכל, ואי אפשר לחלק דבריו לחצאין.

נפק"מ ב. תוך כדי דיבור

ד. טור אהע"ז סי' קנב

הביא מחלוקת ראשונים לגבי אם פה שאסר מהני רק בתוך כדי דיבור או גם אח"כ, דרבינו יונה נקט דבענין תוך כדי דיבור, [וכדעת התוס' בסוגיין], אבל הרמ"ה נחלק עליו בזה, ופסק דלא בעינן דוקא תוך כדי דיבור, והטור עצמו מסיק כדעת הרמ"ה, [אך הוא חולק גם על דעת הרמ"ה בנקודה אחרת, עיי"ש].

ה. מחנה אפרים הל' איסורי ביאה סי' יח

כתב, דיסוד המחלוקת הנ"ל תלוי בעיקר טעם הנאמנות של פה שאסר, דרבינו יונה סובר שהוא מדין מיגו, [כדעת התוס' בסוגיין], ולפיכך נקט צריך דוקא תוך כדי דיבור, אך הרמ"ה סובר שאינו מדין מיגו, אלא היא נאמנות חדשה, [כדעת התוס' בב"ק], ולפיכך ס"ל דלא בעינן תוך כדי דיבור.

נפק"מ ג. אם באו עדים אח"כ

ו. תוס' יו"ט פ"ב מ"ה

הביא מחלוקת הראשונים הנ"ל, והביא ראיה לשיטת האומרים דפה שאסר נאמן גם אחר כדי דיבור, מדאיתא בסיפא דאין האשה נאמנת לומר גרושה אני אם יש עדים שהיא היתה אשת איש, ואם נימא דפה שאסר מהני רק תוך כ"ד, א"כ לאשמעינן רבותא טפי, דאינה נאמנת לאחר כדי דיבור, וא"כ כ"ש אם יש עדים שהיתה א"א אינה נאמנת.

ז. תוס' רעק"א שם אות כג

דחה ראיית התוס' יו"ט, דהמשנה מיירי כשבאו העדים אחר שכבר אמרה גרושה אני, [עיי"ש שהוכיח כן], וא"כ הא דאיתא במשנה דאם באו עדים אינה נאמנת, זהו חידוש גדול, שאע"פ שמתחילה כשאמרה גרושה אני היא היתה נאמנת בפה שאסר, אעפ"כ כשבאו עדים אח"כ, נתבטלה נאמנות דידה.

סוגיית הדף

ח. מאירי טו:

דן אם הנאמנות של פה שאסר מועילה אם אחר כך באו עדים. דעת המאירי עצמו היא שאם באו עדים אח"כ נתבטלה הנאמנות של הפה שאסר, [וכדעת רעק"א], אולם הביא בשם 'גדולי הדורות' דחולקים וסוברים שכיון שבשעת האמירה איכא נאמנות פה שאסר, שוב לא נתבטלה הנאמנות אם באו עדים אח"כ.

ט. קובץ שיעורים ב"ב אות קיב

כתב, דנידון זה, אם נתבטלה הנאמנות של הפה שאסר אם באו עדים אח"כ, תלוי ביסוד הנאמנות דפה שאסר, דאם הוא מיגו, א"כ אם בשעת האמירה היה לו מיגו הרי מוכח שהוא אומר אמת, ושוב אין לבטל הנאמנות כשבאו עדים אח"כ, אבל אם אינה משום מיגו, אלא היא נאמנות חדשה, א"כ אם באו עדים אח"כ בטלה הנאמנות, דשוב ליכא פה שאסר.

מני א"ל דרכי גנך היא, אפי"ה אמרינן קס דינא, דכל
שלא נחברר הספק כבר נפסק צ"ד הממע"ה וכבר זכו
המוכרים בהדרך ואיכו מכה דידכו קאחי, אבל הכא אי
נאמנות דמוכר אף בזמן שהיתה שלו לא מהניא לגבי לוקח,
מאי שייך ע"ז קס דינא.

ותו למה באמת לא תהא נאמנות המוכר מהני לגבי
לוקח ולמה לריכין זכא כלל לדין קס דינא, והרי
בשעה שהיתה של מוכר עדין לא לקחה הלוקח, והמוכר
היה נאמן חזנה מיניה במיגו דלהד"ס, וא"כ למה לא
יוכל זה השתא ליקח ממנו ומה איכפת לן מה דידוע
דטענת להד"ס אינה אמת, סו"ם הרי המוכר היה לו הך
מיגו וכהי נאמן בטענתו חזנה מיניה, ולמה לא תועיל
נאמנותו בלא הדין דקס דינא, ומש"כ בשו"ע שכבר זכא
צ"ד א"י משום קס דינא אלא כמו שיבאר להלן, ודברי
הגר"א ז"ע.

אמנם לפי דברי הגר"א א"ש דברי הרמב"ן, דאף
דאמרינן מיגו חוץ לצ"ד מ"מ ודאי דקס דינא
חוץ לצ"ד לא אמרינן דהא לא נפסק הדין צ"ד, וממילא
א"ש דבלא קס דינא לא מהני נאמנות דמוכר שע"י מיגו
ללוקח כמבואר בדברי הגר"א, ולהכי לריך הלוקח להחזיר
את השדה לבעלים, אבל כאמור דברי הגר"א ז"ע דלמה
לא מהניא נאמנות דמוכר שהיה נאמן לעלמו לגבי הלוקח
שלקח אח"כ, והדרת קושין בדברי הרמב"ן.

ג. וביותר קשה, דהנה החוס' בסוגיין הביא מחלוקת
הרשב"א ור"י היכא דדר ציה חד יומא
וידוע הלוקח דשל מערער היתה בתחלה אס טענין ליה
שלקוחה היא, ח"ל החוס', ובעודא דידן אי הוה מייחסי
המחזיק סהדי דדר ציה חד יומא נראה לרשב"א דה"ל
לאוקמי לארעא בדיה, אע"ג דליכא מיגו מ"מ טענין
ללוקח מאחר שהיה המוכר נאמן לומר זכינתה מינך במיגו
דאי בעי אמר לו היתה שלך מעולם, ואע"ג דהאי לוקח
ידע שהיא שלו וכי וכה"ג מלינו בסוף המוכר את הבית
וכי, ואור"י דנ"ד לכהיא דהמוכר את הבית דהכא אס
היה רוצה המוכר לזכות בטענה זו דלא היתה שלך מעולם
לא היה מעכבה הלוקח שהרי יודע היה דהיתה שלו, עכ"ל
החוס', וביאר הרמב"ן בדעת הר"י (והוא הביא זה בשם
הרשב"ס) דס"ל דדין טענין הוא מה דהוב מני מוכר
לטעון השתא אחר שלקחה ולא מה שהיה יכול לטעון
בשעה שהיתה תח"י, והשתא ודאי לא הוב מהימן בהך
מיגו דלהד"ס, דהשתא רוצה לזכות זכא להלוקח והלוקח
ליה ליה מיגו.

והרמב"ן עלמו שס חלק עליו וס"ל כהרשב"א דגם
צכה"ג טענין ליה ללוקח, ומשום דס"ל
לרמב"ן דדין טענין אינו מה דהוב מני טעין השתא
אלא מה דהוב מני טעין כשהיתה שלו, ואז שפיר היה

נאמן במיגו דלעלמו ודאי נאמן, ועתה הגע בעלמך אי
ס"ל להרמב"ן דגם צכה"ג איכא זכא דין טענין טענין
ללוקח מה דהוב המוכר מני לטעון, כ"ש כשהמוכר עלמו
באמת טעין כן חזנה מיניה שהיא נאמן גם לגבי הלוקח,
וא"כ ז"כ עובא שיעת הרמב"ן, דאי ס"ל דאמרינן מיגו
חוץ לצ"ד, א"כ מה גרע הא דידע הלוקח בעלמו דשל זה
היתה מתחילה, ולמה לא תועיל נאמנות המוכר כשהיתה
שלו לומר חזנה מיניה במיגו דלהד"ס גם לגבי הלוקח.

ד. ובפשוטו היה אפי"ל בדעת הרמב"ן כמש"כ
הגר"ע"א בשו"י קל"ה דחלוק דין מיגו
מדין הפה שאסר וכו', דמיגו חוץ לצ"ד לא אמרינן אבל
הפה שאסר חוץ לצ"ד אמרינן, דדין הפה שאסר לאו דין
מיגו הוא אלא דין אחר הוא, דאס מקבלים מקל"ה דבריו
לריכין לקבל הכל וא"א לחלק דבריו לחל"ה חה שייך אפי"
חוץ לצ"ד, וממילא א"ש הסוגיא, דהיכא דלא ידע בעלמו
רק ע"פ המוכר דזכא איכא הפה שאסר הוא הפה שהחזיר
כיון דל"ה ידעינן שהיתה של זה אלא ע"פ המוכר והא
קאמר זכנה מיניה, אבל היכא דהלוקח יודע דשל זה היתה
אזי אע"ג דהיה לו להמוכר המיגו דלהד"ס אינו נאמן
דמיגו חוץ לצ"ד לא אמרינן, ועי"ש ברע"א שהסביר דמה
דעדיף הפה שאסר ממיגו הוא משום דהיכא דליכא הפה
שאסר חשיב כאינו אף כאלו הודאה כלל, דמה לי אס אמר
שלי היתה מעולם או שלך היתה חזינתה מינך צין כך
וצין כך שלי היא, אבל אלו רגילין לפרש דגדר הפה שאסר
הוא דאדם נאמן להחזיר את מה שנאסר על פיו, ועכ"פ
דין הפה שאסר אמרינן נמי חוץ לצ"ד. ולפי"ז א"ש דברי
הרמב"ן, ולכן הזכיר בתחילת דבריו והפה שאסר הוא
הפה שהחזיר, דדוקא משום זה הוא דמהימן מוכר אף חוץ
לצ"ד, אבל משום מיגו בעלמא לא הוב מהימן, דהרמב"ן
נמי מודה דמיגו חוץ לצ"ד לא אמרינן, ואע"ג דבסו"ד כ'
הרמב"ן דמהימן במיגו ז"ל דמיגו לאו דוקא אלא כוונתו
להפה שאסר וכמבואר לעיל.

ה. אבל לא ניחא לי הך פירושא בשיעת הרמב"ן,
דלפי"ז ז"ל דמדכתב על הראש"ד דאין
דברים הללו אללי אלא דברי הבאי ורק מכה זה הוא
דמשיג על הראש"ד משמע דפשיעא ליה להרמב"ן הך
סברא דהפה שאסר לאו מדין מיגו הוא אלא דין אחר
הוא שנאמן להחזיר מאי דהוב אסר, ואלו לקמן בדף ל"ג
ע"כ משמע דלא ברירא ליה להרמב"ן הך סברא, והכי
איחא בסוגיא שס, ההוא דא"ל לחזריה מאי בעית צהאי
ארעא, א"ל מינך זכני ואכלתי שני חקק, אזל אייתי
סהדי דאכלה תרתי שנין, אר"ג הדרא ארעא והדרי פירי,
אר"ר זכיד אס מעיקרא טען ואמר לפירות ירדתי נאמן
וכי, והקשה הרמב"ן א"ה צרישא דקאמר לקוחה היא

סוגיית הדף

בית יוסף אבן העזר קנב הלכות גיטין בית חדש שמה

לכחלה דהוה לן לאוקומה אחזקה וי"ל כגון שאנו יודעין שזרק לה קידושין ומספקא לן אי קרוב לו אי קרוב לה והני מרי סהדי חד אמר קרוב לו וחד אמר קרוב לה דכיון דודאי זרק לה הקידושין ליה לן למימר אוקומה אחזקה להחירה לכחלה. ולמד משם רבינו דסיפא דקמי שניס אומרים נתגרשה וכו' היינו שהם מעידים שזרק לה גיטה אלא שזה אומר קרוב לו וזה אומר קרוב לה ומשום הכי תנא דמרווייהו נאשט איש קא מסהדי אבל אם אחד מהם אומר לא נתגרשה כלל תנשא לכחלה דמוקמינן לה אחזקה יב: [בדק הבית] וכיוצא בזה כתב הרמב"ם בפרק שנים עשר מהלכות גירושין (ה"ט יג) [עד כאן]. ודיכא שהיא מוחזקת לנו נאשט איש פשיטא דבגל גוונא תנא דהא איכא כמה סהדי דמסהדי שהיא אשת איש ואין דבריו של אחד במקומם: דבריה דשייכי לסימן זה עיין בדפניו ירושם נתיב כ"ג חלק ג' (קנא).

ד לא היתה בחזקת אשת איש וכו'. משנה שם (דף כ"ב) האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרשה אני נאמנת שהפה שאמר הוא הפה שהסיר. ולא דוקא שאמרה בלשון זה אשת איש הייתי וגרשה אני דלה"ר יונה אפילו אמרה אשת איש אני ונתן כדי דיבור אמרה גרושה אני ולהרמ"ה מן כדי דיבור בעסקים בזה עיין אמרה גרושה אני נאמנת ולא נקט האי לישנא אשת איש הייתי אלא משום סיפא דאם יש עדים שהיתה אשת איש אפילו אמרה אשת איש הייתי וגרשה אני אינה נאמנת וכו':

ו לא היתה בחזקת אשת איש ובאה לפנינו ואמרה אשת איש הייתי וכו'. משנה בפרק ב' דכתובות (כב) האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרשה אני נאמנת שהפה שאמר הוא הפה שהסיר. ועיין שם במדכ"י (סי' קמז): **כתב** ה"ר יונה (שיטה מקובצת שם ד"ה פתני) דוקא תוך כדי דיבור וכו'. הרב המגיד בפרק י"ב מהלכות גירושין (ה"א) כתב שהרמ"ך הגיה על הרמב"ם שהיה לו לפרש והוא שאמרת בתוך כדי דיבור וי"כ ראיתי טו' לקצת מפרשים שכתבו דרך פשיטות דממתינו בתוך כדי דיבור היא: **ומ"ש** רבינו וגראה אי שאין צריך לא ליה וי"א ליה ביון שאינה עוקרת וכו'. המוספות כתבו בפרק ב' דכתובות (כב ד"ה מין) גבי הפה שאמר הוא הפה שהסיר שאומר ר"י דבעינן זה שאינו קוטר דבריו הראשונים

ולא נא אלא לפרש דבריו הראשונים מהימן אע"ג דליכא מגו ואפשר שמס' למד רבינו זה שכתב דכל שאינה קוטר דבריה הראשונים אפילו אחר כדי דיבור נאמנת. וגראה לי דשאני התם דבריו האחרונים הם פירוש לדבריו הראשונים אלא מוספת אפשר דבעינן שחומר כן מן כדי דיבור עכ"ל. מיהו נראה דרבינו קאי על לשון המשנה אשת איש הייתי דמשמע להדיא דדבריה האחרונים הם נאים לפרש דמה שאמרה אשת איש הייתי כבר ומה היא עכשיו ופירשה שעכשיו גרושה אני:

דרכי משה

(ה) אב"ד [ב]הר"ן פרק האומר (דף תרנ"א ע"ב) (קידושין כו: ד"ה מתני') משמע כדברי הרמ"ה טז ועיין שם:

פרישה

(יב) **תצא בכ"ף ענין.** דהא איכא כמה סהדי דמסהדי שהיא אשת איש ואין דבריו של אחד במקומם: (יג) **לא היו בה שום ספק גירושין תנשא לכתחלה.** והאיל שמכתיבין זה את זה היו חד מינייהו רשע ופסול לעדות והוי כאלו אין כאן אלא עד אחד שהיא אשת איש ואין דבר ערוה פסות משנים והיא כפניה ולכן תנשא לכחלה: (יד) **אחד אומר קרוב לו.** זה לשון מורי ורבי (מהרש"ל

הגהות והערות

(יב) **נראה** שמפרש כמו שכתב הב"ח סוד"ה אחד, והעד שאומר לא נתגרשה כלל אינו מעיד שהיתה אשת איש. ועיין פרישה אות יג, וכן הוא בר"ן בחובות (י' ד"ה עד אומר). ולדבריהם גם כשהעד שאומר לא נתגרשה כלל אומר גם הוא שהיתה אשת איש תנשא לכתחלה. ודברי הטור ואם לא היתה בחזקת אשת איש אלא על פיהם אם יש הכחשה בעדותן וכו', מורים לכאורה כפירוש הפרישה: [ג] **עיין** שם שלא נזכר בדברי הרמב"ם בהעתיקו דין הסיפא שהעד שאומר לא נתגרשה אומר שהיה קרוב לו, אלא ששני העדים מעידים שהיתה אשת איש. ונראה דהבית יוסף אויל כאן לטעמיה דמה שכתב הטור שבאומר לא נתגרשה כלל תנשא לכתחלה הוא דוקא כשאנו מעיד שהיתה אשת איש. [ולפי

ומ"ש אב"פ פסולת דבהונה דע"פ. פירוש זו שמעידין עליה שהיא אשת איש לפלוני דאינה נאמנת לומר גרושה אני מכל מקום חוששין לחומר דלמא גרושה היא ופסולה לכהונה על פיה לעולם. פירוש אף לאחר שמת פלוני דשניה נפשה לחומר שחס מת פלוני חוללת ולא מתייבמת דחיישין שמה גרושה היא ואסורה להתייבם ושמה אינה גרושה וחקוקה לניס הילכך חוללת ואינה מתייבמת. וא"ת הלא ברש"י סימן זה כתב רבינו דשלא בפניו אינה נאמנת ואינה זריכה גט משני וי"ל דהתם שאני דאם הייתה זריכה גט משני הייתה נאמנת על בעלה הראשון משום מחיר גרושתו ולא כל כמינה לאסרה עתמה על בעלה כשהבעל מכחישה אבל לפסולה לכהונה וליכנס חוששין לחומר כיון שהכהן והיכנס אינם יכולים להכחישה. ור"פ זה כשאמרה גרושה אני שלא בפניו ונתקדשה לאחר ואח"כ מת בעלה מקמי שהחזירה אינה מותרת לעלמה עד שתקבל גט מאותו שנתקדשה לו דשניה נפשה חמיכה דאסורה לגבי כולי עלמא דאינס יכולים להכחישה:

ה כתב בע"ה העיבור אפילו אם יתקיים בחותמיו אם העדים

ולא לזה כיון שאינה עוקרת דבריה הראשונים אלא מוספת עליהן לומר נתגרשה וכיון שלא ידענו שהיתה אשת איש (ט) אלא על פיה נאמנת: ז ואם יש עדים שהיתה אשת איש אינה נאמנת ואם נישאת תצא ואפילו אם נישאת קודם שבאו העדים שהעידו שהיא אשת איש. אבל (ח) פסולה לכהונה על פיה לעולם ואם מת חולצת ולא מתייבמת שחוששין לדבריה: ח יש לה שני עדים שנתגרשה מתירין אותה לינשא על פיהם אפילו אינה מוציאה גיטה: ט וכן אם מוציאה גיטה מתירין אותה לינשא על ידו: י ואם יבוא הבעל ויערער ויאמר לא נתתיו לה אלא ממני נפל (י"א) אינו נאמן (י"ב) כיון שמודה שכתבו והרי הוא יוצא מתחת ידה. ערער לומר שנתנו על תנאי ולא נתקיים או בתורת פקדון או שהוא מזויף ולא כתבו מעולם (י"ג) יתקיים בחותמיו או בעדי מסירה: י"ד ואם לא יתקיים אינה מגורשת להיות מותרת לאחריים אבל פסולה לכהונה על פיה. כתב בעל העיטור (י"ה) אפילו אם יתקיים בחותמיו (י"ז) אם העדים מערערים

אמתלאה ונאמנת דאשת איש היימי משמע דעכשיו פניה היא חיה מקמי דלכרי שאין דין המשנה דוקא תוך כדי דיבור עכ"ל: אשה לחומר דלמא גרושה היא ופסולה לכהונה על פיה לעולם. פירוש אף לאחר שמת פלוני דשניה נפשה לחומר שחס מת פלוני חוללת ולא מתייבמת דחיישין שמה גרושה היא ואסורה להתייבם ושמה אינה גרושה וחקוקה לניס הילכך חוללת ואינה מתייבמת. וא"ת הלא ברש"י סימן זה כתב רבינו דשלא בפניו אינה נאמנת ואינה זריכה גט משני וי"ל דהתם שאני דאם הייתה זריכה גט משני הייתה נאמנת על בעלה הראשון משום מחיר גרושתו ולא כל כמינה לאסרה עתמה על בעלה כשהבעל מכחישה אבל לפסולה לכהונה וליכנס חוששין לחומר כיון שהכהן והיכנס אינם יכולים להכחישה. ור"פ זה כשאמרה גרושה אני שלא בפניו ונתקדשה לאחר ואח"כ מת בעלה מקמי שהחזירה אינה מותרת לעלמה עד שתקבל גט מאותו שנתקדשה לו דשניה נפשה חמיכה דאסורה לגבי כולי עלמא דאינס יכולים להכחישה:

מערערים ע"י פסול הוא עד שיתברר וכו'. פירוש הא דקיום אשת איש תלם וגם הכי המגיד כתב בפרק י"ב מהלכות גירושין בחותמיו מהני היינו דוקא היכא שהבעל לבדו מערער אבל בשני עדים

מנאל ולזה הסכימו הרמב"ן (כמוסות כג. ד"ה ולעין) והרשב"א (סג ד"ה ולעין) ז"ל. ובתב הר"ן עוד ומיהו לחומר איכא למימר דחיישין למאן דספירא ליה בשמעתי דהא דרבי המנונא אפילו שלא בפניו הוא להזריכה גט משני וכדאמרינן בסוף גיטין (פ"ט): דספירא ליה לרבי הונא שלא בפניו נמי [אינה] מעיזה ומשום הכי אמר אשת איש שפסטה ידה וקבלה קידושין מאחר אפילו שלא בפני בעלה מקדשתם להזריכה גט ומאן דלמא הכא לא תלם ספירא ליה נמי דאפילו שלא בפניו אינה מעיזה הילכך חיישין להו לחומר חיה דעם הרמב"ן ז"ל (סג ד"ה). בתשובות הר"ר דוד הכהן צ"ח מ"ה האריך בניס אל: ומ"ש רבינו אב"פ פסולת דבהונה על פיה דע"פ וכו'. כך כתב הרמב"ם בפרק י"ב מהלכות גירושין (ה"א) וכתב הרב המגיד שהוא פשוט דהא שריא נפשה חמיכה דאסורה (כמוסות כג.):

ח—(א) יש לה שני עדים שנתגרשה מתירין אותה לינשא על פיהם אפילו אינה מוציאה גיטה וכן אם מוציאה גיטה מתירין אותה לינשא על ידו וכו'. עד אב"פ פסולת דבהונה על פיה. הס דברי הרמב"ם בפרק י"ב מהלכות גירושין (ה"ב-ג) ויבאר דבריו הרב המגיד ונתן להם טעם ונפקה הנוכח וגם בפרק ז' (הכ"ד) דמה דברי הרמב"ם (פ"י"ג ה"ג) שכתב שהאשה המזוילה גט יתקיים בחותמיו אע"פ שלא קרא עליו ערער. ודעם הרשב"א בסוף פרק ז' דגיטין (כד. ד"ה אשה) כדעם הרמב"ם. וכתב עוד הרב המגיד בפרק י"ב דהא דח"ל כשקרא עליו ערער ואמר מזויף הוא יתקיים בחותמיו: כתב בע"ה העיבור (אות ש"ן סוף סד ב"ד) אפילו אם יתקיים בחותמיו וכו'. ובתב רבינו ואיני יודע מה בירור יש אחר הקיום וכו'. והא פשיטא דלענין טענת מזויף הדין

דרכי משה

(ו) וכן משמע תשובת הרשב"א סימן אלף רנ"ג ועיין שם וכן הוא שם סימן תקס"ח יח:

פרישה

(ט) אלא על פיה נאמנת. להפה שאמר הוא שהפה שהמיר. והמגיד משנה כתב בשם רבינו יחיאל שהאומרת אשת איש היימי משמע דעכשיו פניה אינה גרושה אלא פירוש דכניה הראשונים: (י) פסולת דבהונה על פיה דע"פ. דהא שריא נפשה חמיכה דאסורה לגבי כולי עלמא דאינס יכולים להכחישה. ור"פ זה כשאמרה גרושה אני שלא בפניו ונתקדשה לאחר ואח"כ מת בעלה מקמי שהחזירה אינה מותרת לעלמה עד שתקבל גט מאותו שנתקדשה לו דשניה נפשה חמיכה דאסורה לגבי כולי עלמא דאינס יכולים להכחישה:

הגהות והערות

[ח] בבית שמאל ס"ק יב כתב שהרשב"א בחשובה סימן תקסח וסימן אלף תג כתב כר"ן בשם הרמב"ן. וראה שמקורו בדברי הר"ם כאן, ומה שכתב סימן אלף תג טעות סופר וצריך להיות אלף רג. וכתב הבית מאיר סעף ז, מה שמצדק דעת הרשב"א בחשובה סימן תקסח לדעת הר"ן בשם הרמב"ן אמת שבחשובה זו קצת משמע הכי אבל בחשובה סימן אלף רג פוסק להדיא שאינה

עד אחד ושתי נשים שידועות שנבעלה ולא הוה יחא לה לומר לא נבעלתי ולהכחישם ואע"ג דפסוליס מינהו. וכמ"ש הרא"ש בתשוב' על אותו שטר שהיה חמוס עדים קרובים וטען הלה אמת כי לקחתי קנין אבל היה בשביל מעות של נחוק דלא מהימנין ליה טהאי מגו דאי הוה בעי אמר לא הקניתי כלום כיון דאיכא עדים שהקנה ואע"ג דפסוליס מינהו מ"מ יחא ליה למימר טענה זו שאין העדים יכולים להכחישו ע"כ. הרי הכא דאע"ג דהאי שטרס חספסא בעלמא הוה אלמלא דהוה קא מודה שנטל קנין ואפ"ה לא מהימן צמאי דקאמר שהיה בעבור מעות של נחוק מכיון דהוה עדים על הקנין ואע"ג דפסוליס מינהו:

איברא דנריך להבין מה בין זו לאותה שאמרו בפ"ק דמציעא דרבי סבר מודה בשטר שכתבו נריך לקיימו מ"ט דחספסא בעלמא הוה מאן קא משוי להאי שטר' ליה הא קאמר דפריע הוה, אלמא דאע"ג דלית ליה להאי מגו וכמ"ש הסו"ס בפ"ב דכתובות כי ירא לאמר מוויף הוה פן יכחישוהו אפ"ה כיון שאין זה יכול לתובעו אלמא עפ"י הדלאתו אמרי' הפה שאסר הוה הפה שהחיר. ואלולי דברי הרא"ש היינו יכולים ליישב ולו' דכי אמרי' הפה שאסר וכו' משום מגו הוה דמהימנין ליה מגו דאי בעי הוה שתיק וכפשטא דשמעתא דפ' האשה, ומיהו אליס האי מגו דהפה שאסר וכו' משאר מגו דעלמא דאף במקום דלא אמרי' מגו משום דניחא ליה לטעון הך טענה מלטעון הטענה שהיה יכול לטעון, הכא כיון שאי אמה יכול לתופסו אלמא על פי הדלאתו ואי בעי הו"מ לכפור מעיקרא עכשיו שהודה לו ואמר שלקסא ממנו נאמן דהפה שאסר וכו' ונמצא דאין כאן הודאה של כלום. אבל דברי הרא"ש עומדים לנגדנו. וכמדומה לי שראיתי לאחד מהגדולים לא ידעתי מי מקדושים דהייז טעמא לדברי הרא"ש משום דמעיקרא ריע טענתיה צמא שטען שהיה הקנין בעבור מעות של נחוק אי משום דלשון השטר מיחזי כמכחישו שכמו כן אי מקנה לך מנכסי אלף זהובי דמשמע דלא היה הקנין בשביל חוב דמעיקרא אלמא שעכשיו נתחייב בקנין זה. ועוד שהנחוק עצמו לא היה ידוע מעיקרא ואף גם זאת לא עבדי אינשי דכתבי שטרס בשביל מעות שהרזים לו דרך נחוק ומלמא דלא שכיחא היא שירזים ממנו כך רב כזה נחוק, וטאטרפות כל הי טעמי מוכחא מלמא כי שקר ענה בלתי וכוון דלא מהימנין ליה בטענה זו באומרו שהיה בעבור נחוק כיון דמיחזי כשיקרא ורגלי לדבר מש"ה לא מהני ליה מגו במקום עדים פסוליס וכדי להאמינין היה נריך שיהיה לו מגו אליס וחזקה דהיינו שהיה יכול לטעון טענה מעלייתא יותר מאותה שטען. אבל בעלמא כל היכא דאמרי' הפה שאסר וכו' כיון דלא ריע טענתיה ואי אמה יכול לתופסו אלמא על פי הדלאתו אף הוה יהיה נאמן להחיר מה שאסר ואפי' שיהיה במקום עדים פסוליס:

והדשתא אי בג"ד לית לה האי מגו דמגו במקום עדים פסוליי לא אמרינן וכמ"ש המורה נר"ו וליף לה מדברי הרא"ש הו' ליכא להאמינה. אבל מדברי הרב פ"מ שם באותה תשוב' נראה

סוף דבר לענין דינא דאי שאין צדינו לכוף להוציא, והיה אפשר לכאורה* להחיר כיון שרבו המחירים בטענת אונס הלא המה רבי יונה והמפ' שהביא ה"ה והרמב"ן והרשב"א והרא"ש והר"ן וה"ר ודאל והריטב"א והטור ור' ירוחם והריב"ש, ויש כאן ס"ם לכאור' כדעת ה"ה שהביא הריטב"א אף שהיא הודית נבעלה וכמ"ש בפשיטו' מהר"ם די סטון, אלמא שכבר כתבנו דה"ר ודאל והריטב"א לא חשיבי ס"ם כיון שהיא הודית נבעלה ומ"מ אפשר דנ"ד יודו האוסרים כיון דלא הוחזקה לבעילה בטות אלמא על פיה דלא לאפושי פלוגמיהו, אך עכ"ו ירא אנכי מפני שומר הענין להחיר צמא מלא מאסר שכל הגדולי' בעובדי דמרדכי הצריכו צמא"ג נמי שיהא לה מגו ובג"ד נר' דליכא מגו כמו שזכרנו לעיל עד כי יבא הדבר לפני גדולים בעלי הוראה ועל פיהם יקום דבר על לא ועל כל אשר צה"ן הצעיר משה הכהן:

דן כל רחמה עיני את כל דברי החכם השלם הדיין המצויין משה ספרא רעה דישאל נר"ו מקמים והולך להחיר את האשה לבעלה משני טעמים אי משום דאיכא הכא שני פסיקי ואי משום דהפה שאסר הוה הפה שהחיר:

ראני לע"ד האי מלמא דספק ספיקא לא שמיע לי הכא כלומר לא סבירא לי משום דכל שהאשה אמרה נבעלתי באונס מו ליכא לקפוקי צבעיל' דאם יחא דלא נבעלה מי דחקה לומר נבעלתי וכמ"ש הסו"ס בשמעתא דפ"פ מלמא (וכה פרה תלוגת מעכ"ת מעל המרדכי) וכ"ש הכא בג"ד דאיכא ג"כ רגלים לדבר שעד אחד ושתי נשים אומרות כמו ק. ואי איכא למישרי הכא אינו אלמא מהטעם השני דהיינו הפה שאסר וכו' ואחר האחרון אי צא, ואיכא לעייומי ולמיקם טהאי מלמא שאמרו בכל מקום הפה שאסר הוה הפה שהחיר מאיזה טעם הו', אי משום מגו מטו צה דחוקה לא משקר מגו דאי בעי הוה שתיק, או דלמא טעמא לאו משום מגו הייחא אלמא משו' דכל מקום שאין לנו חזקת איסור אלמא על פיו נאמן הוה להחיר מה שאסר:

ולכאורה נראה שזו מחלוקת ישנה בין המפרי' נ"ג דאיכא מאן דפריש לה להאי מלמא דמיירי דוקא כשאומרת כן תוך כדי דבור ואיכא מאן דפריש לה ואפי' לאחר כ"ד, ונרא' דצמא פליגי דמאן דפריש לה בתוך כ"ד סובר דטעמא דנאמנותה הוה משו' מגו ולהכי לאחר כדי דיבור לא מהימנא דמגו למפרע לא אמרינן, ומאן דפריש לה אפי' בלאחר כ"ד סובר דלא נריך למגו אלמא כיון שאין לנו איסור אלמא ע"פ נאמן הוה להחיר מה שאסר וכ"כ הרב בג"מ נר"ו ח"ג. הן אמת דסוגיין דשמעתין כפוס פשטא מטעם מגו רהטא דגבי מתני' דמודה ר"י צאו' שדה זו של ארץ היטה ולקחתייה ממנו נאמן דהפה שאסר הוה הפה שהחיר קאמר עלה בצמרא דהוי משום מגו וכך מטין דברי הסו"ס שם גבי הייחא דאמרי' מנין להפה שאסר וכו' יע"ש. ולפי זה היה נרא' דנ"ד אין האשה הזאת נאמנת לומר שבאונס נבעלה כיון דלית לה מגו שהי' יכולה לו' לא נבעלתי שהרי איכא

* עיין אמרי בינה, חו"מ, דיני הלואה סי' ע"ו.

ציונים

אלא נאמן אדם. טו"ע ס: ה האשה. כ"ג ע"ל נכרות ל"ו ע"ל מ"י פ"ג מה' גירוסין ה"ל סמ"ג ע' מ"ח טו"ע א"ה"ע ס' קנ"ג סג"ו: שהפה שאסר. דמאי פ"ו מ"ח ירוש' תרומות פ"ט ה"ל: ואם יש עדים. ע"י ירוש' יבמות פ"ו ה"ל. מ"י טו"ע ס' סג"ו: אמרה ע"י: אמרה נשבותי כו' ואם יש עדים. מ"י פ"ח מה"ל א"כ הכ"ל סמ"ג ל' קכ"א טו"ע ס' ס' ז' פ"ד:

שינוי נוסחאות ה ואם יש. ד"ג וכ"ק ונמשכ"ר אב... וכן נסמך. שהיתה. ד"ג וכ"ק ונמשכ"ר שהיא וכ"ה נ"י"ף ונמשכ"ר. והיא אומרת. כ"י"ף ואמרה. אמרה נשבותי. ד"ג וכ"ק ונמשכ"ר האשה שאמרה. וכ"ה נמשכ"ר. (ובהם היא מש' בפ"ע).

תוספות חדשים

ה בח"ט ר"ה א"א הייתי וכו' ואם משנשאת כו' ודו"ק. וקשה דהא זה לא קאי רק אפי"ה ולא אפי"ה כדלמא אפי"ה וכו' הפוסקים וכן נראה מנ"כ ה"כ (רק שהיה לו לפרש דכ"ה א"ס נלו עדים מ"ל) וא"ל דטומנת משום דלר"ך למתי נפיק עדים נקט גם כ"ה א"ה לא ה"ל למתי כ"ה דלא נעשה נפיקא דקפ"ה א"ס משנשאת כו' קאי גם אפי"ה כ"ה מ"ד נגמול וק"ל (מפ"ה"ש ז"ל):

חדושי מהר"י

ה במשנה ר"ה האשה כו' וגרושה אני כו'. יש לדרוק למה לא נקט אשת איש הייתי ואלמנה אני דיותר שכיחא מיתה מגירוסין וא"ל דבשלמא גרושה נאמנת ויש לה ערד מגו דאי בני אמרה

עמקם אחר, אלא נאמן אדם לומר זה כתב ידי: ה האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני, נאמנת, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. ואם יש עדים שהיתה אשת איש והיא אומרת גרושה אני, אינה נאמנת. אמרה נשבותי וטהורה אני, נאמנת, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. ואם יש

אומרים אנתנו ראינו המלוה ותמנתו: ה אשת איש הייתי וגרושה אני כו'. פליגי הפוסקים יש אומרים דאפילו לאחר כדי דבור נאמנת כיון שעומדת בדבריה הראשונים אלף שפוטרת עצמה מזד אחר והכל אפשר שהיא אמת ויש קצת סיוע לזה דל"כ אדמני ספ"א ואם יש עדים שהיתה א"ל וכו' אינה נאמנת לשמעתינן רבותא דאפילו ליכא עדים אלף שהיתה אומרת אשת איש הייתי ולאחר כדי דבור אמרה גרושה אני אינה נאמנת ואנא ידענא דכל שכן כשהתחזקה ע"פ עדים. וי"ל דמשמתינן דוקא במוך כדי דבור. והכי משמע לישנא דבבב אחת אומרת כן.

וא"ת למה לי משום שהפה שאסר וכו' כיון דמוך כדי דבור הוא לא יהא אלא חזרה בעדים הא יכולין לחזור בהן. ומירלו דלכ"ה דה"ל כיון דעומדין בדבורן הן אלא שהן ממירין עצמן מזד אחר אפילו מוך כדי דבור לאו כל כמיניהו להכי אכ"ה הפה שאסר ע"כ כמגיד פ"ג מהלכות גירוסין. ולענין סיעמא ל"ל קמא דלא הוה חיובמא ליש אומרים בתרא. נ"ל דלהכי אכ"ה למתני ואם יש עדים משום ספ"א דסיפ"א. ואם משנשאת בלא עדים כו' ודו"ק: ואם יש עדים כו'. עיין מ"ש ב"ש ד"ג: נשבותי. לזין העובדי כוכבים וטהורה אני שלא נבעלתי לעובדי כוכבים. ועיין מ"ש במשנה ה' פ"ו דיבמות נאמנת ומותרת

פירוש המשניות להרמב"ם

ה האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת כו'. אם משנשאת ר"ל אם משהתירה להנשא הרי זו לא תצא מהיתרא ואפילו באו עדים שנשבת אבל אם באו עדים

מלאכת שלמה

בגון שנים החתומין על השטר ומת אחד מהן ק"ל לר"י דמעיד החי על חתימת ידו ועל חתימת המת נלר"ך אחר עמו שמעיד בין על חתימתו של החי בין על חתימתו של המת דרבי מפסג פשיטא ליה דעל כחזר ידן הן מעידין דאילו לרנן דעל מנה שנשטר הן מעידין לרבינן שנים מן השוק שיעידו על חתימת המת חז' לנדו יעד על חתימתו לחומר ולחכמו מוס' ז"ל והרא"ש ז"ל דלרבי אפי' אומרים כפי שמעדין על מנה שנשטר חשיב כאלו מעדין על כחזר ידן וכן לרנן אפי' אומרי נהידיא שמעדין על כחזר ידן חשיב כאלו מעדין על מנה שנשטר: א"ל נאמן אדם לומר זה כתב ידי. פי' ואין לר"ך להעיד ג"כ על כח' של חנכו כמו שאמר רבי כ"ה וכו' ומשמע נגמ' אכל חמהמי שמלאמי א"כ בירוש' דקמ' דלא נרכא האי רישא אלא לרבי אע"ג דרבי אומר לרבינן שיעורף עמיה אחר מודה הוא הכא שאין נאמנין ע"כ: וכחזו מוס' והרא"ש ז"ל דגרסי' בירוש' רב הונא כרבי ור' יוחנן כרנן פי' כשהעדים נאין לקיים חתימתם אס זוכים המלוה בלא שטר אפי' לרבי אין לר"ך שיעורף עמיה אחר מן השוק דעל מנה שנשטר הן מעדין וכשאין זוכרין המלוה אפי' ע"י השטר אפי' רנן מודו דלרבינן לר"ך עמיה אחר דעל כרתיין אין

ולא נקט רבותא טפי, בשלא מוך כדי דבור, נ"ל משום דנעדים אפילו נשאת מ"ל, משא"כ שלא מכ"ה, [יש אומרים ד]תמיד מהני אמחלל: כב לא נבעלתי לעובדי:

כ דק"ל אמנה שנשטר מעדים, וכשמעיד כ"א אכחזר ידו, הרי יש ב' עדים לענין שנשטר: כ א י"ל דוקא מוך כדי דבור, אלא אם כן עומדת אמתלה לדבריה [אפי"ה ק"ט], והא דנקט כפי"ה ביש עדים,

תוס' רעק"א

היה מתקיים השטר וכ"כ השי"ך סימן פ"ב בכללי מגו וכ"כ בספ"י. ולפ"ו הא ואם יש עדים היינו אפי' ע"א דבזה אם הוא שחק מ"מ יהיה קיום ע"י השני בצירוף העד מן השוק. ואף לפ"ו אם ה"י ג' עידי השטר ואמרו כתי' הוא זה אבל אנוסים היינו לא היו נאמנים דהא כל אחד לעצמו אינו מועיל בשתיקתו כיון דאיכא ב' עדים מבלעדו. צ"ע: א (ה כא) במשנה שהפה שאסר. ק"ל למאי צריך לזה הא בדיבורה א"א הייתי לא מהימנא לכ"ד בדרך נאמנות ועדות ואנן אמר' שאינו אמת אלא מרין שוי' אנפשה חר"א וכיון דהיא מסיימת וגרושה אני מעולם לא אסרה. ובפרט בנשבותי וטהורה אני דשכירה עצמה ליכא איסור כלל אלא הטומאה והיא ידעה בעצמה אם נטמאה א' לא ולזה באמירתה נשבותי ליכא ענין שוי' אנפשה חר"א אם יודעת בעצמה שלא נטמאה וכאשר אמרה בעצמה טהורה אני א"כ למ"ל טעמא דהפה שאסר הא לירידן ליכא בירור כלל על השביה ושוי' אנפשה חר"א ג"כ ליכא. גם ק' לי לישנא דמתני' ואם יש עדים שהיתה א"א והיא אומרת גרושה אני דמשמע דאחר שכאו עדים אמרה גרושה אני. והא באמת אף באמרה תחלה א"א הייתי וגרושה אני ואח"כ באו עדים לא מהני ואפי' בבאו עדים אחר שנשאת לא מהני. וא"כ הי"ל למתני' סתם ואם באו עדים שהיתה א"א אי"ג וה"י קאי ארישא דא"א הייתי וגרושה אני נאמנת ואם באו עדים אח"כ אי"ג וכן בסיפא דרבי' למאי קתני ואם באו עדים וכו' ואמרה טהורה לא להני כלל ואמרה טהורה אני וה"י קאי ארישא דנשבותי וטהורה אני דנאמנת ואם באו עדים היינו אח"כ (והיינו קודם שהתירה להנשא) ועלה שייך למתני' ואם משנשאת וכו' וצ"ע: [ואת כב] שם ואם יש עדים שנשבותי. ודוקא אם העדים לפנינו אבל על קול שיש עדים כמדה"י שנשבת אין אוסרין (נגמ' כ"ג א). ואינו דומה לקול שיש עידי קרושה. משום דשאני שכרה דמגולה נפשה גבי שכא. או משום דשכירה רק איסור לאו וקרושה איסור מיתה ותוספות קרושה י"ב ב' ר"ה א. ותמהני ואיך אפשר לומר כטעם השני והוא ב"ב קל"ה א' באיכא סהדי במדה"י דאית ליה אחי קאמר גם כן אם הקלו בשכירה ניקל בא"א (וגם שם והיינו קודם שהתירה להנשא) ומה איסור מיתה איכא התם והוא אלמנה החתוש רק דהיא זקוקה ליבם ואסורה בלאו. וכ"כ ק"ל בתוס' יומא נ"ה ב' בדיה השולח חטאות. פי' שבי"ם דאיכא איסור חק וצ"ע) ומה איסור מיתה איכא התם והוא אלמנה החתוש רק דהיא זקוקה ליבם ואי"כ אין כאן חשש א"א: [ואת כב] ה"י ר"ה אשת איש הייתי וכו' דל"א ה"י דדוקא כמביא גט חיישין למיתה משום חומרא דא"א. והא החשש רק דמת והגט בטל חזקה ליבם ואי"כ אין כאן חשש א"א: [ואת כב] ה"י ר"ה אשת איש הייתי וכו' דל"א ה"י

אור גדול

לחספקין אהו גמ מעצמן היו חזרין וא"כ ה"י כנ"ל או דמעצמן לא היו חזרין רק בשביל האחר חזרו וא"כ ה"י עיקר הגדה הראשונה וא"כ ממילא מספק אין לתפוס שום הגדה מהם דמספקין בהו איזו עדות היא עיקר אם הראשונה אם השני וא"כ א"ש דבכ"מ (כ"ה ב') גבי סהדי דאיתיה אבהו דרב פפא. דקאי הריטב"א הג"ל. דתפסין הגדה השני' לעיקר. צריכין לטעמא דלא מייית חובה דבלא"ה לא היו תופסין הגדה השני' משום האי ספיקא דלמא התורה משום האחר משא"כ בכתובות ובסנהדרין הג"ל לענין הגדה הראשונה אף בלא טעמא דחובה נתבטלה משום ספיקא דלמא אף בלא האחר ג"כ ה"י חזרו וא"ש. ה במשנה אשת איש הייתי וגרושה אני. עיין בח"ט דפליגי הפוסקים אף דוקא בתוך כדי דבור או

הם הם עידי מאתים ולא הזכיר במשנה זו לראיה על רכב זה נשואי רביעי, ואמרו בתלמוד הסערב שבפרק ראשון* אין רביעי ראיה, ונראה הטעם במה שאמרו אשה נשאת ככל יום וכן שמן הסכנה ואילך נחגו לכנוס בשלישי.ד

מורה"ר י' יהושע באוסר לחברו שדה זו של אביך היתה ולקחתיה ממנו שהוא נאמן שתפת שאמר הוא הפת שהתיר אם יש עדים שהיא של אביו ותוא אוסר לקחתיה ממנו אינו נאמן. **אמר הר"ם**, פירוש אמרו ומורה ר' יושע ירצה בו מודה לריג אשר חלק עליו בפרק הראשון ברמיון זה הדין כאמרו היא אומרת משארסתני נאנסתי אשר לא יאמין אותה לר' יהושע ואפי' ששם מיגו לפי שהיא מיגו דיכלה לסימר מוכה עץ אני וכשרה לכתונה וקאמרה נבעלתי דפסלה עצמה לכתונה נאנסת לוטר משארסתני נאנסתי אבל לא יאמין אותה ר' יהושע בזה לפי שלא יחייב הכעל הכתובה משום האי גונא דמגו לפי שהוא תלוי בדרך אסור וחתר לפי שפסולה לכתונה או כשרה לכתונה הוא אסור וחתר אבל בכאן מודה ר' יהושע לפי שהוא מיגו תלוי במאזני המסון לפי שהוא מיגו דיכלי לסימר שלי הוא וקאמר של אביך לקחתיה ממנו נאמן. ואם יש עדים שהיא של אביו אינו נאמן בתנאי שהיתח ברשותו שתי שנים כחיי האב ושנה כחיי הכן אשר לא ישלם לו שני חוקה כחיי האב ולזה אינו נאמן שהעקר אצלנו אין מחזיקין בנכסי קטן ואפי' הגדיל ר"ל שאחר שכבר התחילו שני חוקה ותוא קטן ואעפי"כ זה המחזיק על עמדו עד שישלם לו שני חוקה אחר שגדל הקטן אינה חוקה, וזהו אשר רצה לחשטיע אלינו. **אמר המאירי**, פירשו בנמראי שעל מיגו האסור בפרק ראשון שנחלקו בו ר' אליעזר ור' יהושע הוא חוזר. כלומר אפי' שנחלק עם רבן גמליאל שלא להאמינה אף במקום מיגו כמו שהתבאר בנשארסתני נאנסתי ויש לי מאתים ותוא אוסר לא כי אלא עד שלא אירסתך והיה טקחי טעות ואין לך כלום שחיה ראוי לוטר אף לר' יהושע שתחא נאנסת מגו דמציא אסרה מוכת עץ אני חחתיך שיש לה גם כן מאתים ושאינה פוסלת עצמה לכהנה אלא לכהן גדול לבד" ואעפי"כ חלק לוטר שאינה נאנסת, אין הטעם אלא מפני שהכעל היה תוכעה בדין חללה ואינה נאנסת עוד במיגו, ותו שאמור"ס עליו שור שחוט לפניך, כלומר קלקול הדבר, ר"ל שעל ידי ערער היא טוענת כן, אבל כל שאמר לחברו שלא מכח תביעתו שדה זו של אביך היחה ולקחתיה ממנו שאין כאן שור שחוט, ר"ל שהרי לא על ידי ערער הוא טוען כן אלא שמאחר שהוא מכנים עצמו בדבר שלא היה אדם תוכעו כלל ודאי אלמלא שהדבר כמו שהוא טוען לא היה מכנים עצמו בספק ונאמן אפילו לא החזיק בה שני חוקה, ואם יש עדים שתוא של אביו, ולא ספי המחזיק לבד נתכרר הדבר לזה, ותוא טוען שלקחת מאביו אינו נאמן, ואפילו באו העדים אחר כן, י שבודאי סרך שקרות יש בדבר, ואף לדעת

(א) היא ב' ב'. (ב) כן פי' גם הראיה כתי' (וחנה גם הפנים וק"ע פירשו שאולי לא נישאת ברכיעי כיון שמי'ע או בתולח סן הנשואים היחה), ולא זכיתי להכין הלא לפי פי' רבוחינו אלה הוליל ימים אחרים ראיה ולשון הירושלמי שאין יום רביעי ראיה משמע שר"ל כיון שגם מי'ע וחגיל נשאת ברכיעי וצ"ע. (ג) לעיל ג' א'. (ד) לעיל ג' ב'. (ה) בספרינו "וסודה". (ו) ט"ו א'. (ז) לעיל י"ב ב'. (ח) כדאי' יבמות ס' א'. (ט) כגמ' ט"ו א'. (י) מ"ש לחלן בשם גדולי הדורות יוצא כוונת שר"ל שהעדים שאומרים שהוא של אביו באו אחרי כן, ר"ל אחרי שהאמינו למחזיק אין המחזיק נאמן ומוציאין מידו, וכבר זה לא נזכר בראשונים רק חריושה כחיים ק"ט סכ"ד וכן בספ"ע שם סקל"א כי' מדעתו וזכה לכוון לדעת רבינו.

סוגיית הדף

מאירי

טרק שני

כתובות

71

האומר * קם דינא, כבר ביארנו בראשון של בתרא^ב שבדבר שאיפשר לבא לידי בירור אין אומרין כן, ולגדולי הדורות^ג ראיתי בהפך סכרא זו ר"ל שכל שהעסדנוה בידם מכת הפה שאסר וכו' אע"פ שכאו עדים אחר כן אין מוציאין מידו, ואין הדברים נראין, וגדולי המחברים^ד פירשו כקצת חבוריהם^ה הטעם במה שמורה ר' יהושע כוון מפני שטענת מנו האמורה בפרק ראשון אין הדין נותן להוציא המסון כטענת מינו שבאיסורין כגון להאמינה במשארסתני נאנסתי משום מינו דמוכת עץ חכא להכשירה לכהנה ואע"פ שהיתה מועלת אף למאחיתים מכל מקום עיקר תועלת הטענה לענין כהנה הואי אבל זו שאף טענת המינו תלויה במסון ר"ל מנו דמצוי אמר שלי היתה נאמן, ולמדנו מפירוש זה כל שהמינו מועיל לשני דברים דגין אותו אחר המועיל יותר,^ו ולשיטת זו אתה מפרש^ז שור שחוט, תקון הדבר, כלומר שבזו הדבר מתקן שהטענה מסין המינו, וכזו מיהא הלכה שאפילו היה הוא תוכעו והוא אומר באמת של אביך היתה ולקחתיה ממנו כל שהיה יכול לומר שלי היתה נאמן חא כל שיש לו עדים או שכאו אחר כן אינו נאמן עוד בטענתו, ויש מפרשים^ח בהאי מינו דחתם פליגנא עלך משום דלנבי כתבה לא מהימנא^ט מינו דמתימנא בה להכשר כהנה, דאע"ג דאפילו לדידי מהימנא להכשר כהנה התם הוא דהא איכא תרי ספיקי,^י אבל לנבי כתבה לא מהימנא, וכיון שאינה נאמנת על טענה זו יב אף באותה טענה^{יא} אין מאמינין אותה במינו שלה, אבל זה של שדה זו הרי אלו אמר שלי היתה מעולם חיינו מאמינין לו לחיותה שלו ואם כן אף כשאמר של אביך היתה ולקחתיה נאמן במינו, הן יי שיהא הוא מקדים לומר כן הן שיהא האחר תוכע אותו תחלה, ושור שחוט לפניך מתדר אזו של שדה, כלומר שהוא שחוט לפניך ואין לומר שאינו שחוט, ואף זה טענת המינו מועילה לו לענין מה שטוען, אבל התם אין טענת המינו מועילה לרעתי על הכחכה, ונכון הוא, ויש מפרשים^{יב} כההוא מנו דהתם פליגנא עלך דהוה ליה אפוקי מסונא בהאי דחכא מודינא לך דהוה ליה אוקומי מסונא, ושור שחוט, ר"ל התם אין הדבר מתקן אצלה שאין המסון בחזקתה ואינה נאמנת במינו להוציא מסון אבל חכא אוקומי מסונא הוא, וכן פירשוה גדולי המפרשים,^{יג} ואע"פ שזו ודאי לענין מינו הלכה כן, מכל מקום לא פסקנוה בה כרבן גמליאל אלא מצד טענת בריא ושטא. זקן ביאור המשנה ופסק שלה על הצד שביארנו, ודברים שנכנסו תחתיה כגמרא אלו הן.

[דף ט"ו א'] זקן שביארנו במשנה שכל שאין לה עדים הבעל נאמן, יש מפרשים^{יד}

(א) יבמות ל"ז ב'. (ב) ד' ב' ד"ה כבר. (ג) בעל ההשלמה. (ד) הרמב"ם. (ה) בפירושו למשנתנו. (ו) רבינו מוסף ד"ו לבאר דברי הרמב"ם שלא תפרש שסכרתו שלא אמרינן מינו מאסורא למסונא כמו שהבינו רבים אלא כוונתו שהמינו בזה אינו מסין הטענה כי הטענה הוא מסון והמינו הוא רק לענין איסור שהרי לענין המסון אין נפקותא אם משנתארסה נאנסת או שהיא מוכת עץ משאיכ בשדה זו שהמינו הוא מסין הטענה ולא כמו שהבינו התוי"ט (וע' גם רש"י), וזה דרכו של רבינו כשהוא מביא דברי הראשונים הוא מוסף בדבריהם או משנה סגנונם כדי ליישבם ולפרשם. (ז) דברי רבינו בזה אינם ברורים לי כלל והדבר צ"ב ואכמ"ל. (ח) ואיכ הרמב"ם אינו מחדש טעם אחר ממה שבגמ' ומיושב מ"ש התוי"ט. (ט) הוא הרמב"ן (ע' בש"ם ד"ה וי"ל הרשב"א) וע' דיטביא ורא"ה בחי' שפ"י ג"כ כן. (י) ר"ל אפי' אמרה מוכת עץ אני. (יא) ספק מוכת עץ ספק קודם אירוסין. (יב) ר"ל מוכת עץ. (יג) ר"ל משארסתני נאנסתי. (יד) מכאן עד "תחלת" חוסיף רבינו ולי' בראשונים הנ"ל. (טו) כן פ"י בעה"ם וגם הרשב"א (ע' ש"ם). (טז) הראב"ד (מוכא בש"ם). (יז) הרמב"ן בחי' וגם הריטב"א (ע' בש"ם ריש פרקין).

דייק, וכן הוא ברשב"א ור"ן שילהי פ"ק דגיטין, ול"ל לה"ט דמידק דייק אפילו בלאו הכי לא מהני מיגו נגד הודאת בע"ד כמו נגד עדים.

קיד) ונראה דבזה חלוקה הודאת בע"ד מהגדת עדות, דבעדים גוה"כ דכיון שהגיד אינו חוזר ומגיד ואפילו אם לפי דבריו לא הגיד כלל, כמו בעדי שטר שאומריין לא התמנו מעולם מכל מקום כיון שאצלנו נתקבלה הגדתן כמו שנחקרה עדותן בבי"ד אינן יכולין לעוקרה, אבל בהודאת בעל דין ליכא גזרת הכתוב דאינו חוזר ומגיד, והא דאינו יכול לחזור מהודאתו הוא מטעמא אחרינא, דהיכא דהוא מעיד לזכותו אין לו כח נאמנות כלל דאדם קרוב אצל עצמו, ודין הודאת בע"ד אינו אלא היכא דמעיד לחובתו, ונמצא דבהגדתו הראשונה היה לו דין נאמנות ובחזרתו אין לו כח נאמנות. וזה דומה לעד כשר שהעיד ואח"כ נפסל ורוצה עכשיו לחזור מהגדתו דודאי אינו נאמן אפילו אי לאו גוה"כ דאינו חוזר ומגיד, דהגדת פסול לית בה מששא מצ"ע, וה"נ בחזור מהודאתו דעל החזרה אין לו מצ"ע כח נאמנות, אבל אם יש לו מיגו בחזרתו היה ראוי להאמינו, אלא דהיכא דמכחיש דבריו הראשונים לא מהני מיגו להכחיש הודאת בע"ד, אבל באומר טעיתי דלפי דבריו לא הודה מעולם בזה אם יש לו מיגו ראוי להאמינו, ואינו דומה לעדים שאינן נאמנין אפילו במיגו, לומר טעינו, דהתם איכא גוה"כ דאינו חוזר ומגיד אפילו באומר לא הגדתי מעולם אלא דאנן סהדי דמידק דייק, והטעם הוה לא שייך אלא היכא שמחייב את עצמו אבל באומר לא לוייתי שבא לפטור את עצמו בזה ליכא אנן סהדי דמידק דייק, ומשו"ה נאמן לחזור אם יש לו מיגו.

קטו) שם ע"ב. ובהא דקאמר לימא רבא כרב חסדא והיינו דעדות אבהתא היא כעדות אחרת, ולר"ח כיון דפסול לכל עדות ה"ג פסול לעדות אבהתא, וקשה דבסוגיא שם מבואר דאינו נפסל כשהעיד שקר אלא לאחר כ"ד, אבל בתכ"ד שיכול לחזור בו עדיין כשר הוא ואם כן אפילו לר"ח בעדות אבהתא עדיין היה כשר שהיה תכ"ד, ועוד, איך אפשר לפרש טעמו של רבא משום פסולו של העד הא קאמר עדות מוכחשת היא, ומבואר דהפסול הוא בהגדה דהויא עדות

והנה הב"י לא היה לפניו ספר הרמ"ה אלא מה שהובא בטור בקצרה, אבל המעיין בגוף דברי הרמ"ה יראה שאין כוונתו כדברי הב"י אלא כקושית קצה"ח, דהמיגו לא מהניא אלא כ"ז שלא באו עדים אבל כשבאו עדים בטל כח המיגו, אמנם בב"י כתב דהר"י מיגש והרמב"ם חולקים על הרמ"ה בזה, דאם באו עדים את"כ לא בטלה המיגו ובוה תיקשי קושית קצה"ח, מ"ש ממודה בשטר שכתבו ואח"כ באו עדים דבטל כח המיגו.

קיב) והנה אי נימא בטעמא דמיגו משום מה לו לשקר ואנן סהדי דקושטא קטעין תיקשי מה בכך שבאו עדים אח"כ, מ"מ בשעה שטען היה לנו הוכחה שטענתו אמת וההוכחה הזאת לא נעקרה למפרע אף שבאו עדים אח"כ, ונראה לפי מ"ש בחידושי הרמב"ן ב"ב ע' דבמודה בשטר שכתבו אין נאמנותו מטעם מיגו, אלא מטעמא דהפה שאסר הוא הפה שהתיר, וכדבריו מבואר מלשון הגמ' ב"מ מכדי האי שטרא חספא בעלמא הוא מאן קא משוי ליה שטרא לזה הא קאמר דפריע הוא, וטעמא דהפה שאסר לא מהני רק כ"ז שלא באו עדים וכשבאו עדים אח"כ בטל כח הפה שאסר, אף דאכתי שייך טעמא דמ"ל לשקר, הך טעמא לא מהני נגד חזקה שטרך בידי מאי בעי, וכן באשה אומרת א"א-הייתי וגרושה אני דנאמנת מטעם הפה שאסר, משו"ה כשבאו עדים אח"כ תו לא מהני טעמא דהפה שאסר, אף דאכתי איכא מיגו, לא מהני בדבר שבערוה, אם לא היכא דבידו, אבל בטוען מפטור לפטור א"צ דוקא לטעמא דהפה שאסר וסגי גם בטעמא דמ"ל לשקר וזה לא נתבטל גם כשבאו עדים אח"כ.

קיג) אלא דהא תיקשי, איך מהני מיגו לחזור מטענתו הראשונה הא הוי נגד הודאת בע"ד דאלימא יותר מעדים, כגון באומר לא לוייתי ואח"כ חוזר וטוען לוייתי ופרעתי, הרי הודה מתחלה שלא פרע דכל האומר לא לוייתי כאומר לא פרעתי, וכה"ג בעדים היכא דחוזרין ומגידין לא מהני מיגו דהוי במקום עדים, ומ"ש הודאת בע"ד מעדים וכן קשה במ"ש תוס' שילהי גט פשוט קע"ה דאין נאמן לומר במיגו טעיתי במה שהודיתי משום דאנן סהדי שלא טעה דמידק

הלכות הדרף

דרף כב

בדין אשה שאמרה לבעלה שהיא נדה, ואח"כ חזרה מדבריה

מראי מקומות

א. רמב"ם הל' איסור"ב פ"ד ה"י	ד. פרדס רימונים שם ש"ח ב
ב. שו"ע יו"ד סי' קפה סעי' ג	ה. פרי דעה שם ס"ק ב
ג. ש"ך שם ס"ק ב, ג, ה	ו. ט"ז שם ס"ק ב

תמצית הענין

בסוגיין מבואר, דאשה שאמרה טמאה אני אסורה לבעלה, דשויה אנפשה חתיכה דאיסורא, אך אם נתנה אמתלא לדבריה, [כלומר שמפרשת למה אמרה שהיא טמאה אע"פ שאינו אמת], מותרת. ודוגמא לכך מובא בתוס', כגון שאמרה שלא היה לה כח לתשמיש, ולכך אמרה שהיא טמאה. **וברמב"ם** הובא עוד דוגמא, כגון שתבעה בעלה בפני אחרים, ואמרה טמאה אני, ואח"כ אמרה דרק מחמת בושה אמרה כן. וציורים אלו הובאו **בשו"ע ובש"ך**.

אמנם כתב הרמב"ם, דאשה שאמרה טמאה אני, וחזרה ואמרה שדיברה דרך שחוק בעלמא, אינה נאמנת ואסורה לבעלה, וכן נפסק **בש"ך**. ובספר **פרדס רימונים** דן בזה, ומסיק, דהדבר תלוי לפי ראות עיני המורה, שאם נראה לו שמה שאמרה טמאה אני היה רק דרך שחוק והיתול, מותרת. אך כתב, דראוי לענשה, כדי שלא תשחוק בדברים הללו.

הפרי דעה (שם שפתי לוי ס"ק ה) צידד, דהא דאמתלא מהני, זהו דוקא באשה שהיתה בחזקת טהרה, דבזה אמרי' שבמקום אמתלא יש להניחה בחזקת טהרתה, אבל באשה שהיתה בחזקת טומאה, וכגון שהיתה טמאה וטבלה, ואמרה לא טבלתי, וחזרה ונתנה אמתלא לדבריה, לא מהני אמתלא. וכתב, שדבר זה תלוי במחלוקת הראשונים. אך כתב, דאם אפשר לברר אצל בעלת המקוה שהיא טבלה, בטלה חזקת טומאתה, ושוב ליכא לאוסרה אלא מחמת דבריה, וא"כ נאמנת ע"י אמתלא.

עוד כתבו הראשונים ונפסק **בשו"ע**, דאמתלא מועילה דוקא באשה שהוחזקה נדה רק ע"י דבריה, אבל אם הוחזקה נדה ע"י שלבשה בגדי נדות, לא מהני אמתלא, **ובט"ז** הביא בשם הרשב"א לבאר הטעם, דאם נהגה כנדה רק מחמת האמתלא, היה די לה לומר טמאה אני, ולא הוצרכה לנהוג כנדה. והביא, דבשו"ת רמ"א נשאל לגבי אשה שילדה ג' פעמים בחודש ח', וחששה שעין הרע גרם לה, ולכן כשנתעברה פעם ד' רצתה להסתיר עיבורה, ולפיכך בתחילת עיבורה אמרה טמאה אני ולבשה בגדי נדות, והשאלה היתה אם מותרת לבעלה, וכתב הרמ"א דמותרת, משום דבכה"ג הוצרכה ללבוש בגדי נדות כדי להסתיר עיבורה, ולא היה די לה לומר טמאה אני. והט"ז כתב דמותרת משום שגלתה דעתה לבעלה קודם שאמרה והוי כמוסר מודעה על הגט דאין ממש בגט שיכתוב אח"כ, וכן פה לא אזלינן בתר המעשה.

קדושה. הלכות איסורי ביאה פ"ד

ו'. והנאה בהלכות שנועות בהלכות נדה: ז נתאחרה ימים רבים וכו'. פסק מיתוקם (דף ס"ז): נדה בין בזמנה בין שלא בזמנה לא תטבול אלא בלילה מפני סרך נהה. פירוש שלא תבא נהה ללמוד ממנה ומטעה ומטבול ביום השביעי:

ח היתה חולה או שהיה מקום הטבילה וכו'. אם מצויר בגמרא: מ כל הנשים שיש להן וסת. משנה פירק כל היד (דף ט"ו). כל הנשים בחוק טהרה לבעוליהן והנאין מן הדרך נשיהן להן בחוק טהרה ונגמרה אמר ר"ל משום רבי יהודה נשיה והוא שבא ומנאה בחוק ימי עונתה ואמר רב הונא לא שנו אלא שאין לה וסת אצל י"ג וסת

אסורה לשמש והקטן כלפי לייא איפכא מסתברא אין לה וסת אימא חזאי י"ג וסת וסת קניע לה אלא כי אימא הכי אימא אר"ה ל"ג אלא שלא הגיע שעת וסתה אצל הגיע שעת וסתה אסורה קסבר וסתה לאורייתא רבה בר רב מנה אמר אפילו הגיע שעת וסתה מותרת קסבר וסתה דרבנן רב אשי ממני הכי אמר רב הונא ל"ג אלא שאין לה וסת לימים ויש לה וסת לקפילות אצל י"ג וסת לימים ולקפילות כיון דבמעשה תליא מילתא צימור לא קפין ולא חזאי אצל י"ג לה וסת לימים אסורה לשמש קסבר וסתה לאורייתא רבה בר רב מנה אמר אפילו י"ג וסת לימים מותרת קסבר וסתה דרבנן. עוד שם אמר ר' יוחנן אשה שיש לה וסת בעלה משבץ ימי וסתה ובה עליה אמר ליה רב שמואל בר ייבא לרבי אבא אמר ר' יוחנן אפילו ילדה בדיוחא לנטבול דאמר ליה אטו ודאי רחמא מי אמר ר"י צימור דאמר ר"י ספק רחמא ספק לא רחמא ואת"ל רחמא צימור טבילה אצל ודאי רחמא לא מי ימר טבילה הו"ל ליה ספיקא ודאי ואין ספק מוליא מידי ודאי ומשמע דמסקנא דגמרא התם דוקמות דרבנן וכן הסכימו המפרשים ז"ל. ועמה אבאר דעת רבינו הוא מפרש משמתי בשם לה וסת דבוקא מדאמרין כטובא אין לה וסת אימור חזאי וכן נראה מסוגיא דפ"ק. ודאימי לרשב"א ז"ל שסקנא למה אמרו אי אימא הכי אימא ל"ג אלא שלא הגיע שעת וסתה וכו' ה"ל ל"ג אלא שיש לה וסת אצל אין לה וסת אסורה דהיינו בחוק טהרה לבעוליהן קתני בין שיש לה וסת בין שאין לה וסת לא אמרו כן והא דאמרין איפכא מסתברא ה"ק אם באת לחלק בניהם כהפך יש לך לומר אצל קטנא דמילתא שולין

השבעה כולן בנדה וטובלת בליל וכן וילדת זכר בליל שמיני וילדת נקבה בליל חמשה עשר. שהיולדת כנדה כמו שביארנו: ז נתאחרה ימים רבים ולא טבלה כשתטבול לא תטבול [ג] אלא בלילה שאם טבול: ביום יטעו ותבא נדה אחרת לטבול בשביעי: ח היתה חולה או שהיה מקום הטבילה רחוק ואין הנשים יכולות להגיע לו ולחזור בלילה מפני הלסטים או מפני הצינה או מפני שנועלין שערי המדינה בלילה הרי [ד] וזו מובלת ביום השמיני או בימים של אחריו ביום: מ כל הנשים שיש להן וסת בחוק טהרה לבעוליהן עד שתאמר לו טמאה אני או יעד שתחוק נדה בשכנותיה. הלך בעלה למדינה אחרת והניחה הטורה כשיבוא אינו צריך [ה] לשאול לה אפילו מצאה ישנה הרי זה מותר לבוא עליה שלא בעונת וסתה ואינו חושש שמא נדה היא. ואם הניחה נדה אסורה לו עד שתאמר לו מהורה אני: י האשה שאמרה לבעלה טמאה אני וחזרה ואמרה מהורה אני ודרך שחוק אמרתי לך תחלה אינה נאמנת.

נגדים

ואם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת. [ו] כיצד תבעה בעלה ואחותו או אמו עמה בחצר ואמרה טמאה אני ואח"כ חזרה ואמרה מהורה אני ולא אמרתי לך טמאה אלא מפני אחרוך ואמך שמא יראו אותנו הרי זו נאמנת וכן כל כיוצא בזה: יא היתה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי לא יפרוש מיד והוא בקישויו שהנאה לו ביציאתו כביאתו. ואם פירש והוא בקישויו חייב כרת כמו שבעל נדה והוא הדין בשאר עריות. אלא כיצד יעשה נועץ

א גס זה שם: ב כמזכות דף ע"ב קדושין דף פ"ג: ג טור שם י"ד קפ"ד סמ"ג לאין ק"ה ועשין רמ"ג: ד טור שם ס"י קפ"ה סמ"ג שם: ה זה שם:

בזמנה טהרה וכזה שזו רחיה גדולה שולין שוות של דכרי רבינו שכתב שיש להן וסת דבוקא. ויש לו לחזקה בטעם נכון ולומר דה"ל דהיי מני למימר איפכא אימא דקטנא דמילתא הכין הוא אלא שאם היו ממרין כן היו מטעים האומר הראשון מהן ללא ומלאו להן אצל שמחין ואמר שלא הגיע שעת וסתה לא הטעה האומר הראשון אלא ששמע שלא הגיע שעת וסתה ואמר אין לה וסת והוא דבר מצינו לטעם א"י דקים להו דמימרא דרב הונא הכי אימא רבנה בר רב מנה הוה פליג עליה זה נראה לי בעצת רבינו. והוא סובר דהא דריש לקיש דאמר והוא שבא ומנאה בחוק ימי עונתה הלכתא היא ומאי עונתה וסתה ופי' דר"ל אהא לאשמעינן דלא תימא דכיון דדוקמות דרבנן כבא מן הדרך הקלו שאפילו ביום וסתה מותרת אלא אם בא ביום וסתה אסורה היא לו שמה מראה בשעת משמש ומן הטעם שאסרו חכמים לשמש בעונה קמין לוסק כמו שיבאר בסמוך אצל אם עברה עונת הוסת אפילו לא עברו אחריה ימים שמולל לקסור נהה רבי הוה בחוק טהרה ואין חוששין שמה רחמא בעונת הוסת וכרבה בר רב מנה דאמר אפילו הגיע עונת וסתה מותרת וסתה דרבנן ולא מנריך שיעור לפסירה וכן אמר רבה בר רב מנה אפילו יש לה וסת לימים מותרת קסבר וסתה דרבנן וכו' דק"ל דוקמות דרבנן ור"י דאמר משבץ ימי וסתה פ"י אם עברו ימי ספירה ושמולל לטבול ס"ל וסתה לאורייתא ולא ק"ל כיומיה וזה נראה דעת ההלכות שכתבו הא דמניא כפ' קמח ממרין ופיעלין והנאין מבית האבל וזכי משמחיה להן בחוק טהרה באין ושהיו עמהן בין ערות בין יטעו דר"ה כשנתיבה בחוק טהרה אצל הניחה בחוק טמאה לעולם היא בטומאה עד ששאלה טהרה אני ע"כ בהלכות ולא חלקו בין עברה עונת הוסת ללא עברה. ויש בדברים אלו טעום חלוקות למפרשים ז"ל ורבים מהם פ"י דהא דר"ל דאמר והוא שבא ומנאה בחוק ימי עונתה ר"ל למך שלשים יום שהיא עונה בינונית לרביית הנשים ואשאין להם וסת קאי. וזה דעת הרמב"ן ז"ל ו"ל דבפקי הלכותיו בין שיש להן וסת בין שאין להם וסת והחוקי שלא יכו רוחות ממתמ משמש הרי לן לבעוליהן בחוק טהרה ונאין ומשמעין עמהן בין ערות בין יטעו דר"ה כזנן שמעתיין אמן בחוק טהרה אצל אם הניחו אמן טמאות הרי היא אסורה לו עד ששאלה טבילה וטהורה אני. נבאין מן הדרך נשיהן להן בחוק טהרה והוא שבא ומנאה בחוק ימי עונתה כמה היא טהרה שלשים יום מתחלת רחיה למחלת רחיה אחרת שרוב הנשים כן הם רוחות מני' לל' דר"ה כשש שאין לה וסת אשה שיש לה וסת לימים ה"ו משבץ ימי וסתה אם הגיע שעתה הרי היא אלו בחוק טמאה היה לה וסת הגוף ולא וסת וסת קניע הרי היא אלו בחוק טהרה עד הטעה כמי שאין לה וסת חשב בעלה ימי וסתה או ימי עונתה והרי יש לה שהיה אה"כ שמספור ומטבול הרי זו בחוק טהרה ומותרת לו בין ערה בין ישנה שהרי שתי ספיקות הן שמה [רחמא וסתא] לא רחמא [ישמחא רחמא ועטלה] עכ"ל זה דעת הרשב"א ז"ל:

י האשה שאמרה לבעלה וכו'. ככחצות פירק האשה שנתארמלה (דף ק"ג). וכבר נתבאר פ"ה האשה שהחזקה נדה בשכנותיה בעלה לוקה עליה משום נדה ומפני כן כל שהחזקה אינה נאמנת לומר טהרה אני ואפילו נתנה אמתלא לדבריה כגון שאמרה לא נכתיי אלו אלא כדי שלא תטרידני עכשו שלא הייתי כנראה ויכאל נזה אינה נאמנת למה הדבר דומה למי שדעתי שראתה ואמרה לא רחמתי שאינה נאמנת כ"כ הרשב"א ז"ל זה נראה דעת רבינו [הרמב"ן ז"ל ועיקר: יא היתה משמש עם הטהורה וכו'. ביימא [ג] אפילו רחמא שמה עטלה]

משנה למלך

ז נתאחרה ימים רבים וכו'. כגז מן הכ"י יו"ד סי' קל"ו בשם הגאון על אשה שאירע זמן טבילה בלילה ונאנסה שלא טבלה בלילה יכולה לטבול בלילה שבת ע"ש. ומכאן נבדקת המנהיג סי' ע"ב אשה שטבלה וחסכה לטבול אחד מלפניה ומלאה ללחך ממנו יכולה לטבול בשבת: נאנסה

הנהרות מיימוניות

ו [ג] ס"ה הגופלת פסקו הרוספות רבי יוסי ב"ר יהודה דלית ליה טבילה בזמנה מוצה ודלא כר"ח ואזהרות של רבינו אליהו שפסקו טבילה בזמנה מוצה ואין חילוק בין דורות הראשונים לאחרונים כאשר אפרש פ"א: ז [ג] ואין חילוק בין דורות ראשונים לאחרונים באפרש לקמן פ"א ע"ב: ח [ד] בירושלמי גרם עליה היא אמרה שאסור לשהות בטומאה וכתב רבינו שנתנה מבואן שאין לאשה לרחות מביילת ויחר מליל מוצאי שבעי ואע"פ שפבלה בליל מוצאי שבעי דאם דרה יותר מביילת שלא בזמנה היא כדפירש לקמן פ"א ואפילו אין בעלה עמה בעיר וכו"ש כשבעלה בעיר שאמרה לטבול מוצה עונה ומצות פירה ורביה שהרי לאשה לחוף ראשה נע"ש כשהלו ב' ימים של ר"ה אחר השבת כי עד דמיטב שתקדים הפיפה קודם מביילת ד' ימים משתאחר מביילת לילה ותחוף ביום חתף למביילת ואמרינן בשעתין קמיימא דנדה מ"ש טבל הטהרה כולה דעבדינן סי"ג אמר ליה אם כן בטלת בנות ישראל מפריה ורביה והלל מפריה ורביה מי אמר לטהרות והוא דאמר עכ"ל רבינו שמתה וכתב בס"ה שרבינו שמשון הגדול לכתוב לטבול אף בהורף בזמנה ואף על פי שאין בעלה בעיר מיהא בירושלמי ע"ב: ט [ה] לאין הרמב"ן הוא מן הדרך נשותיהם בחוק טהרה והוא שבא ומנאה בחוק ימי עונתה כמה ימי עונה ל' יום מתחילת רחיה לחלת רחיה שרוב נשים כן הן רוחות מני' לל' בדיא באשה שאין לה וסת אבל אשה שיש לה וסת הרי זה מושבץ ימי וסתה אם הגיע שעתה הרי היא בחוק טמאה היה לה וסת הגוף ולא וסת וסת קניע הרי היא אצלו בחוק טהרה עד הטעה כמי שאין לה וסת חשב בעלה ימי וסתה או ימי עונתה והרי יש לה שהיה אה"כ שתספור ומטבול הרי זו בחוק טהרה ומותרת לו בין ערה בין ישנה שהרי שתי ספיקות הן שמה רחמא וסתא לא רחמא [ישמחא רחמא ועטלה] עכ"ל זה דעת הרשב"א ז"ל: י [ו] וכן אמר מרבית טעות אטריי שהייתי סבורה להיות נדה ועתה מצאתי שאני דרי זה אמתלא וכן אם אמרה מרבית חשתי כה אטריי שלא היה בי כה לתשמיש בעת ההיא הרי זו אמתלא כדאיהא בירושלמי משוטאל ואשתו. ספר התרומה הרמב"ן: רב

הלכות הדף

פרדס

יו"ד סימן קפה

רימונים

ק"י

מקשה זהב

דהרבותא היא דאפי' ערה אסור ועי' בחי' רש"א שם והב"ח שינה מלשון תוס' וכתב בהיפך והוא תמוה. שוב התבוננתי בזה וראיתי שדברי הב"ח נכונים עי' טור סי' קצ"ז הביא מחלוקת הפוסקים אי טבילה בזמנה מצוה והוכיח הטור דמצוה היא ומ"ש בירושלמי אהא דאר"י בעלה מחשב ימי וסתה ובא עלי' הדא אמרה דאסור לאשה לעמוד בימי טומאתה עי"ש ועי' מרדכי בשבועות פ"ב דין תשמ"ב כתב דלהירושלי אפי' ודאי ראתה מותר לו לבוא עלי' וא"צ לשאול דכיון דטבילה בזמנה מצוה ודאי טבילה אולם ש"ס דילן פליג ע"ז וכדאמרי' פי' כה"י דלא שרי ר"י אלא ספק ראתה אבל ודאי ראתה לא שרי דחיישינן שמא אירע לה אונס שלא יכולה לטבול עי"ש במרדכי. הנה מבואר דאם נאמר טבילה בזמנה מצוה מותר מעיקר הדין אפי' ודאי ראתה והא דאסרי' בש"ס דילן בודאי ראתה אינו רק מדרבנן שחששו שמא אירע לה אונס שלא טבילה כנ"ל. ומעתה א"ש דברי הב"ח הנ"ל לדעת הטור דכיון דשורש דין זה שצריך לישאל אותה אינו רק מדרבנן א"כ יש לדמות זה להך בדיקה דאצרכי חז"ל לאשה העוסקה בטהרות דאמרי' בדי' י"ב א' דערה בעי בדיקה וישינה לא בעי בדיקה. וערשי' שם שפי' אחד לישנא דישנה לא אטרחוהו חז"ל להקיצה עי"ש וכ"כ הב"ח טעם זה לעיל רס"י קפ"ד ועמ"ש שם בט"ז סק"א והר"א דה"ה כאן בישינה לא אטרחוהו חז"ל לזה קמ"ל דו"א ואפי' ישינה אסור עד שתאמר טבלתי. אך כ"ו לדעת הטור אולם תוס' לטעמייהו אזלי דס"ל טבילה בזמנה לאו מצוה. ולדידהו אסור בודאי ראתה משורש הדין דאין ספק מוציא מידי ודאי דאין בזה תקנתא דרבנן כלל. ולפי"ז ודאי דאיכא רבותא בערה טפי מבישינה וכמ"ש למעלה וא"ש. אמנם כל עיקר דבר זה לא ידענא למה לא יוכל לסמוך עלי' בערה ולמה לא נימא אי איתא דלא טבלה הי' מודיעה לו והרי בכל עסקי נדה סמכי' עלי' והתורה האמינתה בזה ובפרט לפי מ"ש למעלה בס"י הקודם בש"ך ס"ק למ"ד דע"כ מותר לו לבוא עלי' בערה בוסת שאינו קבוע מטעם דאי איתא דהרגישה הי' מגדת לו וע"כ א"צ לשאלנה כלל עי"ש וכמו כן נימא הכי ולעיל ס"א ס"ג כתב הרב במי שדרכו להתעלף כו' ואמר ברי לי כו' נאמן וכתב ע"ז הש"ך שם ס"ק י"ג דאפי' שותק ואינו אומר כלום ג"כ כשר דאילו שהה או דרס לא הי' מאכילה לנו עי"ש. הן אמת שהתב"ש שם חלק על הש"ך וכתב דבעי דווקא שיאמר ברי עי"ש דבריו. אמנם גם הוא לא נתן שם טעם לזה למה צריך אמירתו. גם הפר"ח והכו"פ שם הסכימו להש"ך עי"ש. וא"כ נימא גם כאן אילו לא טבלה לא היתה מכשילתו באיסור נדה והיתה מגדת לו שלא טבלה י"ל בטעם הדבר דידוע דסתם נשים דעתן קלות וע"כ חיישינן אם יבא עלי' בלי שאלה מקודם אימא יצר אלכשה ואף היא לא תגיד לו. ולא דמי דלעיל סי' קפ"ד שהניחה בחזקת טהורה א"ל פתח להקל בזה ומסתפי מבעלה אם תכשילנו בזה משא"כ כאן שהניחה בחזקת טמאה לא מסתפי מבעלה כי כאשר יתודע לו שלא טבלה אף היא תשים אמרי' הלא גם הוא ידע שהיתה טמאה ועכ"ז בא אלי' בלי שאלה כלל אם טבלה או לא ע"כ חשבה שרצונו לבוא עלי' בנדרתה ויצר אלכשה והסכימה גם היא לזה. וזהו הנ"ל טעמו של דבר בזה והמעייין יבחר:

שפתי חכם

ב טהורה אני. עש"ך. לא"נ לומר דרך שחוק אמתי כו' וכב"ח הביא בשם הסה"ה דאפי' אומרת משקה הייתי כך א"נ עי"ש ועי' בק"ה"ח בח"מ סי' פ' סק"א ובסי' פ"א ס"ק י"ז וכ"א הוכיח דכמנון לא מהני קום אמתלא זולת טענה השטאה והשבעה שהם טענות גדולות ע"ש. ועפי"ז הקשה בס"י ס"א סק"ח דאם במנון שאינו מועיל קום אמתלא מהני טענות השטאה. ומכ"כ באיסור דמהני שארי אמתלאות שיועיל טענת השטאה וע"כ הוכיח מזה דגם במנון לא מהני טענת השטאה כ"א בחבטו והודה לו אבל במודה מעלמו א"ל משקה עי"ש דבריו ולפי"ז לדעת הפוסקי' שהביא בש"ך שם ס"ק י"ב דס"ל דגם במודה מעלמו י"ל משקה לדידהו גם כאן יכולה לומר משקה הייתי כך והא ודאי ליתא ולא אשתמיטת חד מהפוסקי' שיאמר כן לכן נ"ל דכאן ל"ד למנון כלל דאם במנון לא היה מחויב להשיב לו חוץ לב"ד וע"כ אמרי' שחוק בו וכמ"כ הש"ך שם בס"י פ"ח ס"ק ט"ז דכיון שלא היה מחויב להודות כלל אמרי' דליחוי קא מדחי ליה והשטאה בו וכ"כ עוד שם בסעי' י"ז ובשאר דוכתי. הנה מבואר דאפי' במנון אם היה מחויב להשיב לו לא דליחוי קא מדחה ליה וא"ל משקה אני כך וא"כ כאן הכי היא מחויבת להודיע לבעלה אם היא טהורה או לא ולמה זה שחוקה בו בדברים כאלו ע"כ א"י לומר משקה לכ"ע ו"פ לדעתו. אמנם נראה דגם כאן תלי' לפי ראות עיני המורה אם הוא רואה לפי הענין שהיה דרך שחוק והיכול נאמנת לומר משקה הייתי אך ראוי לעגשה שלא תשחוק בדברים הללו והכל לפי הענין: ג כיוצא בזה. עש"ך. הביא קלח אמתלאות שראוי לסמוך עליהם ומהם ניוון על הדומה לה. ועי' ק"ה"ח סי' פ"א ס"ק כ"א הביא דברי המרדכי שכתב דנאמן באמתלא הו"ל שלא היה בפני בע"ד. וכב"ע ע"ז דטעמו הוא דאמתלא בכל דוכתי לא מהני היכא דהוי קום אצוה תביעה וכמ"כ מהרי"ט בחלק א"ע סי' ח' וז"ל ועוד מסתברא שאין מקבלין אמתלא אלא כשהוא אומר ומודה מעלמו אבל היכא דהיה קום מי שמעיד והוא מודה לדבריו או לאו לידע רגלים לדבר לא היה מודה והיה אמתלא א"א אני אילו היה קום ע"א שהיה מעיד או שא"ל ולא א"א את ואמרה הן לא מהני להאמתלא דאין אדם עשוי להודות בדבר שאינו אלא עשוי הוא להכחישו דכל שיודע קום מי שמעיד עליו לא יאמרו דברי אמתלא כו' וממנו למד הק"ה"ח לענין דברי המרדכי הנ"ל. ולענ"ד ל"ד כלל ז"ל דמהרי"ט מיידי בלתיכא ע"א שמעידים וע"ז כתב דכל שיודע קום מי שמעיד עליו עשוי הוא להכחישו וכנ"ל. וכעין זה כתב הע"ז סי' קכ"ז סק"ב עי"ש. משא"כ בעובדא דהמרדכי שהבע"ד בעלמו תובעו שפיר י"ל דמהני אמתלא דידיה ואינו חושש למה שהבע"ד תובעו אחר שאינו ראוי להעיד עליו ואינו ענין כלל להך דמהרי"ט. אמנם מ"ש המרדכי הו"ל ולא היה בפני בע"ד הרי סיים שם במרדכי ע"ז שהיה אומר אתם עדי. וכן הועתק בש"ך שם סי' פ"א ס"ק ל"ה עי"ש. וא"כ אדרבה מבואר להיפך דאם לא אמר א"ע אפי' היה בפני בע"ד היה מועיל אמתלאות דידיה. אולם זאת למדנו מדברי מהרי"ט הנ"ל לכאן דאם בא ע"א ואמ' לאשה הלא טמאה את וא"ל הן קוב לא מהני אמתלא וכנ"ל. ואפי' דכאן גם אם הבעל בעלמו א"ל כנ"ל והסיבה לו הן דג"כ לא מהני אמתלא. והגם שכתבתי לחלק למעלה בין ע"א לבע"ד בעלמו וכנ"ל הכא שאני דאם י"ל שאינו חושש לדברי הבע"ד שלו וכנ"ל משא"כ כאן שהיה מחויבת להודיע לבעל אם היא טהורה וכמ"כ בס"ק הקודם ואם בא ע"א וא"ל טמאה את והיא לא הסיבה רק שתקא י"ל דבהא לא שתקא כהודאה וכמ"כ רי"ו הובא בש"ך לעיל סי' קכ"ז סק"ח עי"ש. עוד זאת נראה דכ"ז בהני אמתלאות שלא היה הדבר בטעות דומי' דהך אמתלא שהביא הש"ך כאן בשם הר"מ אבל אם י"ל אמתלא שהיה טענת

מחצית

הלכות נדה סימן קפה

השקל

כה

דאמרינן דלא מהני האמתלא בלובשת בגדי נדות, מיהו אם אמרה כן לבעלה תחלה שתלבוש בגדי נדות אף על גב שהיא טהורה מחמת הכרח ומטעם האמתלא שלה, ודאי אין זה בכלל הוזהקה נדה, שהיתה רפואה קודם למכה במה שגלתה תחלה לבעלה בשעה שהיתה נאמנת על עצמה שהיא טהורה. וטעם הרשב"א שמעשה לא עבדה בשביל האמתלא לא שייך כאן, דבר זה דומה למוסר מודעה על גט ומתנה, דאף על גב דעושה מעשה גדול אחר כך, אפילו הכי כיון שגלה דעתו תחלה שלא

יהיה ממש במעשה שיעשה אחר כך לא אולינן בתר המעשה, הכי נמי כן הוא, עיין שם:
[ס"ק ר'] החכם כו'. עיין בר"ן כו'. רוצה לומר, הא קיימא לן (יבמות פס"ו) כל מקום שהאמינה התורה עד אחד הרי כאן שנים, והכי נמי הרי האמינה התורה דכתיב (ויקרא טו טז) 'וספרה לה' לעצמה, ואם כן היא כשנים ואמאי אמרינן דהחכם נאמן, הוה לן למימר דאין דבריו של אחד במקום שנים, על זה כתב עיין בר"ן כו'.

שפתי לוי

פרי דעה

טורי כסף

לא תינשא. ופריך הש"ס טעמא דאמרה לא מת הא אי שתקה תינשא, הא אין צרה מעידה לחברתה, ומשני לא מת איצטרכא ליה, סלקא דעתך אמינא הא מיית, והא דקאמרה לא מת לקלקולא לצרה היא דקמכוונת ותמות נפשה עם פלשתים קאמרה, קא משמע לן. והקשו התוספות (ס"ד ד"ה מ"א) דמכל מקום היכי סלקא דעתך למשריא כיון דשויאת לנפשה חתיכה דאיסורה, וחריצו דאפילו מודה (שבאמת מת ושקר אמרה תחילה) ונתנה אמתלא לדבריה (דלכן אמרה תחילה לא מת כדי לקלקל עצמה וחברתה) אינה נאמנת, ולא דמי לאשה שאמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה פניה אני דנאמנת כשנתנה אמתלא לדבריה (מסות כ"ג), עכ"ד.

ג (א) החכם נאמן. עיין ט"ו דדוקא הכנס נאמן, כיון שנתנה ההימר זו והוא מכחישה, אבל אם עד אחר מכחישה היא נאמנת, דנחשבת כשנים נגדו, דהא קיימא לן (מסות כ"ג) כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים, ואין דבריו של אחד נבטלים שנים. ומו, דהא גם לענין זנות אין עד אחד נאמן לאוסרה, והוא הדין כאן. והנה לשיטת הרשב"א (יבמות פ"ד ד"ה ה"א) שהניא הש"ך (ל"ג) כסמן קט"ו ס"ק י"ד דלא אמרינן הך כלל דהוי כשנים רק בעדות דבר שצערותו דבעיני שנים, והאמינו לה שאומר מה כשנים, אבל צאטור דעלמא דסגי נדה, כיון שלא האמינוהו אלא כחד, כי אחי אחרינה ומכחיש ליה הוי הכחשה כחד הט"ו, כיון שהוא נעלמו משמע מניה לעיל כסמן א' ס"ק כ"ג דמסכים לשיטת נגדי חד, אם כן לתא לטעם הראשון שכתב הט"ו כאן. ולפי זה יש לתמוה על הרשב"א, ואין כתב כאן הך דכל מקום שהאמינה תורה. ופריך לומר דלסניף בעלמא כחד זה, ועיקר סמיכתו על טעם השני דכיון שצחוקת הימר עומדת, אין עד אחד נאמן לאוסרה ולהולאה מחוקקה.

והשתא קשה לפירושה דלמה באמת אינה נאמנת ליתן אמתלא לדבריה, ודוחק לומר דסבירא ליה להש"ס דאמתלא גרועה היא שתקלקל עצמה בשביל חברתה, דהא להדיא אמרינן בירושלמי (יבמות פ"ד ד"ה) דחשודה היא לקלקל עצמה בשביל חברתה ולכן אין צרה מעידה לחברתה אפילו נשאת דשמה נשאת לקלקל עצמה וחברתה, והביאה הרב המגיד סוף פרק י"ב מהלכות גירושין (י"ג) ובחלקת מחוקק באהע"ז סימן י"ז ס"ק צ', אלא ודאי דלכן לא מהני אמתלא משום דבחוקת איסור קיימא. וזה לכאורה ראייה ברורה.

ובזה מיושב גם כן מה שיש להקשות על הט"ו מהא דפסק הרמב"ם (יבמות פ"ג ה"א) והובא בנאה"ט סימן י"ז סעיף ל"ח, דאשה שאמרה מה בעלי ובא עד אחד ואמר לא מת, אף על פי שהמירוס לישא, תנא. ועיין בחלקת מחוקק (פ"ד ט"ז) וז"ל שמואל (פ"ד ק"א) שם שכן עיקר, ומאי שנא מהכא. ופריך גם כן לתקן כהא, דשם צחוקת אשת איש עומדת, מה שאין כן כהא. אף ל"ע ממה שכתבו התוספות בנחומות כ"ב ע"ב ד"ה ה"א, דסבירא דדייקא ומינסבא מרע ליה חוקת אשת איש. ופריך לומר דמכל מקום אין לה חוקת הימר, מה שאין כן כהא. ועוד יש לומר, דהסם כיון דמדאורייתא לא מהימנא רק מדרבנן, אם כן כיון דאיכא עד כשר נגדה, לא האמינוהו רבנן ואוקמוהו אדאורייתא, מה שאין כן כהא.

הן אמת כי לכאורה יש לדחות ראייה זו, דיש לומר דכוונת הש"ס דלכן לא מהני אמתלא זו, משום דהאין תאמר שעיקר כוונתה היה לקלקל חברתה, דהא אנו לא מהימנינן לה לגבי חברתה, ולא אמרינן שטעמה בדין זה וסברה שתהא נאמנת לגבי חברתה, זה לא מסתבר, ותדע דהא מהאי טעמא שרינן להאומרת מה להינשא ולא אמרינן שאמרה כדי לקלקל עצמה וחברתה, כיון דלא מהימנא לגבי חברתה וכמבאר בירושלמי שם, הרי דלא אמרינן דטעמה בדין זה. ואמנם יש לדחות זה, ודאי אנו לא מחזיקין לה בטועה, אבל אם אמרה שטעמה מהימנא.

ומה שכתב הט"ו דהיינו דוקא לענין איסור, אבל להפסיקה כחובתה לא עדיף מעד אחד דעלמא, וכמו שכתב הרא"ש בהמדייר (מסות פ"ו ס"ו טו). לכאורה קשה, דנשי דהרא"ש כתב כן, היינו דמפרש דהסם בעדים מייירי וכמו שכתב בירושלמי (ס"ד ה"א) אבל דין זה מקורו מרמב"ן (שטעם ל"ג ד"ה ה"א דלמרינן כהא) שהביא הר"ן שם בהמדייר (מסות ט"ז ד"ה ה"א), ולדידה אין לר"ן עדים אפילו לענין להפסיקה כחובתה וכמבאר בהר"ן שם. ואי נמא דהסם בהמדייר בעדים מייירי, שוב אין שום מקור לר"ן זה דנבע מפי עד הראשון נאמן, דהא הרמב"ן הוליא דין זה מפרק המדייר. ופריך לומר דסבירא ליה להט"ו, דנשי דנשא לא קיימא לן כרמב"ן דמפרש להאי דהמדייר בעד אחד, מכל מקום לענין איסור ממסגר כוומיה נלי שום ראייה. וראיה לזה, שהרי הרא"ש נעלמו (שטעם פ"ד ס"ו טו) פסק הרמב"ן צפרק שבעת העדות (ל"ג) [ל"ב] ע"ב, אלא ודאי יש חילוק בין איסור למנוון. וכן כתב הגי' יוסף כאן (ד"ה דפסק), וכן כתב שמואל להדיא בנאה"ט סימן קט"ו ס"ק ד', ועיין שם.

והנה מדברי הראב"ד (אסורי גיזה פ"ח ה"ט) שהבאתי בס"ק הקודם (ד"ה ועיקר) מבואר להדיא דאם אמרה אמתלא שטעמה בדין מהימנא, דהא שם אינה נאמנת לומר שנאנסה ואפילו הכי מחשב לה הראב"ד לאמתלא, והיינו דסבירא ליה דמהימנא לומר שטעמה וסברה שבעלה יגרשה עבור זה, ואם כן דבריו מוכח מכאן דהיא דאתחוק איסורא לא מהני אמתלא. דאם לא כן למה לא מהימנא. ואמנם הרמב"ם שם סובר באמת דלכן לא מהני אמתלא משום דלא מהימנא וכמו שכתב הרב המגיד שם, וסבירא ליה דלא מהימנא לומר שטעמה, ולדבריו אין ראייה מכאן, דיש לומר דלכן לא הוי אמתלא משום דלא מהימנא, ואם כן דין זה תלוי במחלוקת הרמב"ם וראב"ד, ודו"ק. ועיין עוד שם (יבמות ק"א) ע"ב בתוספות ד"ה אמר ליה, ודו"ק היטב. אך יש לדחות דבגי עד לא מהני אמתלא, ושם אמרה כן לעדות, וכיון שהגיד שוב

אינו חוזר ומגיד אפילו באמתלא. ועיין תבואות שור סימן א' ס"ק ע"ח וע"ט משמע דנגד חזקה לא מהני אמתלא, יעוין שם. וזה ימים כבירים נשאלתי באשה שהגיע ליל טבילתה ואף על פי כן נהגה התרחקות מבעלה בניגיה וכדומה, וסבר הבעל שמסתמא לא טבלה עדיין ולכן היה מופרש ממנה, ואחר כך בליל שני אמרה לו שטבלה אמתלא לדבריה למה התרחקה ממנו עד עכשיו, ושאל השואל אי מהני בזה אמתלא. ודעת השואל היה להחמיר כיון שבחוקת איסור עומדת ותליא בספק הגי'ל, וגם דעתי היה כן לכאורה. ואמנם כעת נראה לפענ"ד דמועיל אמתלא דידה אפילו נימא דבחוקת איסור לא מהני אמתלא, והוא כיון דאפשר לה לברר דבריה שטבלה מהבעלת המרתח וכדומה, ואם כן אם היתה שותקת והיו באין הנשים לפנינו ואמרו שראו שטבלה מנרתה ואנו יודעים שעל פי החשבון הגיע זמן טבילתה, היתה לפנינו בחזקת הימר, רק שעל ידי התרחקותה החזקונה בטומאה, וכיון שנותנת אמתלא על התרחקותה מהני להתחזקה לחזקת טהרה שנתחזקה על פי ראיית הנשים. ואין לומר דכיון שמעיקרא לא העידו הנשים לפנינו הוי חזקה שלא נתבררה בשעתה דינה חזקה וכמו שכתבו התוספות בחולין (י"א ד"ה א"ה), הא ליתא, חדא, דכיון שהנשים ידעו מזה הרי נתברר להם, ואטו צריך שיתברר להבעל או להבית דין דוקא, ותו, דגם להבעל כיון שהיה אפשר שיתברר לו אז מיקרי חזקה מבוררת, ודוקא היכי שלא היה אפשר להתברר לו בשום אופן לא הוי חזקה, ועיין נודע ביהודה מהדורא קמא חלק אהע"ז סימן ל"א (ד"ה ופ"י) שהאריך בזה.

ועוד נראה לפענ"ד דאפילו אמרה שטבלה בעיר אחרת ואי אפשר לברר הדבר תיכף גם כן שריא, על פי מה שהעלה הנודע ביהודה מהדורא קמא אהע"ז סימן כ"ח (ד"ה ועכ"פ) דלשיטת הר"ף (יבמות ק"ט), שפשט הא דבעי ביבמות אי טעמא דעד אחד מהימן בעדות אשה הוא משום מילתא דעבידא לגלויא או משום דייקא ומינסבא, עיקר הספק משום אתחוק איסורא, ולזה קמבעיא אי מילתא דעבידא לגלויא בעצמו אלים לבטל החזקה או לא, ולפי ששטותו של הר"ף מילתא דעבידא לגלויא מבטל החזקה, ועיין שם באריכות. ואם כן אם אומרת שטבלה במקום פלוני כיון שהוא מילתא דעבידא לגלויא נחבטל חזקת איסור דידה, והוי כראינו שטבלה, ובחוקת הימר עומדת לולא התרחקותה, וכיון שנותנת אמתלא להתרחקותה מהימנא. ותו דבגדה אין הדבר ברור דהוי חזקת איסור, כיון דבידה לטבול, תדע, דאי לאו הכי אמאי לא לפינן מזה דמנין עד אחד נגד חזקת איסור מרמהימנא לומר שטבלה, ועיין תוספות גיטין ב' ע"ב ד"ה עד אחד. וגם בלאו הכי נידון דין קיל מאומרת בפירוש שהיא טמאה והכא לא אמרה בפירוש, ובכהאי גוונא אפילו בממון דלא מהני אמתלא לבטל דבריה מהני בכהאי גוונא, דהוי כמתרצת עיניה שמקודם, ועיין מה שכתבתי בס"ק ב' (ד"ה טהרה). מכל זה נראה לפענ"ד ברור דמהימנא בכהאי גוונא בלא טבילה אחרת, ודו"ק.

(1) החכם נאמן. עיין ש"ך דהוא הדין בכל עד מפי עד אם בא הראשון שאמר משמו וכפר אין השני נאמן. ומה שכתב לעיין בתשובות רמ"א סימן ס"ו, עיין לעיל סימן קכ"ז בט"ו שם ס"ק ז' ובנקודות הכסף שם שהאריכו בדברי תשובה זו, ועיין חוות דעת כאן (פסק"י). אך מה שכתב הרמ"א שם בסוף התשובה דכיון דיש חולקים על הרמב"ן (שטעם ל"ג ד"ה ה"א) שמכנין עליהו על כל פנים באיסור דרבנן דהשני נאמן, נראה דלא כתבו רק לסניף